

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРЕДСТАВНИКІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК
ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВИ
ТА ЛІТЕРАТУРИ»**

9–10 квітня 2021 р.

м. Львів

УДК 80:001.8«312»(063)
С 91

С 91 **Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури:** Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 9–10 квітня 2021 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2021. – 92 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури».

УДК 80:001.8«312»(063)

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Головань Т. П. ІНТЕНЦІОНАЛІЗМ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ: СПРОБА ОКРЕСЛЕННЯ.....	6
---	---

НАПРЯМ 2. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Сизоненко Н. М., Матвієнко Л. Г. ГЛОТОХРОНОЛОГІЯ ЯК МЕТОД ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА	10
---	----

НАПРЯМ 3. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Бережна О. О. ОСНОВНІ ВИДИ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	13
---	----

Касілова О. А. АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ	16
--	----

Куропата Д. А. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	19
--	----

Чорна С. С. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	21
--	----

НАПРЯМ 4. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Борисенко Н. М. ПСИХОЛОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ПОЕТИКИ ПОВІСТЕЙ М. МАТІОС («МАМА МАРЦА – ДРУЖИНА ХРИСТОФРА КОЛУМБА», «МОСКАЛИЦЯ», «ЧЕРЕВИЧКИ БОЖОЇ МАТЕРІ»).....	25
--	----

Гадюк Р. В. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИКИ ПРОХАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ.....	28
---	----

Кулінська Я. І. НЕВЖЕ ЩОДЕННИК: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЖАНРУ	33
---	----

Попович Н. М.
ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНЕ ІМЕННИКОВЕ ПОЛЕ
З КІЛЬКІСНИМ ЗНАЧЕННЯМ У ГОВІРКАХ БУКОВИНИ..... 38

Приймачок О. І.
МОВНІ АНОРМАТИВИ
ЯК ПРЕДМЕТ ЮРИСЛІНГВІСТИКИ 43

Серкал Т. С.
ЛЕКСЕМА «ГДНІСТЬ»
В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ..... 47

НАПРЯМ 5. РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Елисеенко А. П.
ФАВОРИТИЗМ В РАССКАЗЕ
Б. САДОВСКОГО «ПОД ПАВЛОВЫМ ЩИТОМ»..... 52

НАПРЯМ 6. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА

Батринчук З. Р.
ВІДОКРЕМЛЕННЯ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ,
ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ЗМІНІ ПОРЯДКУ РОЗТАШУВАННЯ
КОМПОНЕНТІВ ВИХІДНОЇ МОДЕЛІ
В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ..... 55

Белоусова В. В., Мітіна О. М., Мосьпан В. А.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ
В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... 58

Жила В. Г.
ОПОЗИЦІЯ КОНЦЕПТІВ «РОЗУМ / ДУРІСТЬ»
В КОРЕЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ) 62

Кривов'яз Я. О.
СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ
ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ РЕМОНА КЕНО «СИНІ КВІТИ»..... 64

Куликова В. Г., Горбашенко А. А.
СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ
ФРАНЦУЗЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ 68

Лисенко Є. А.
ХРИСТІЯНСЬКІ РЕЛІГІЙНІ МОТИВИ
У ФОЛЬКЛОРНИХ КАЗКАХ КАНАДИ 71

Lopatiuk N. I., Lukashchuk M. V. TEACHING GRAMMAR AT A UNIVERSITY LEVEL	76
Мищенко Т. В. ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ НОВИННОМУ ДИСКУРСІ: СТВОРЕННЯ РИТОРИЧНИХ ЕФЕКТІВ.....	78
Рудий В. Г. НІМЕЦЬКІ ПАРЕМІЇ З ТЕМПОРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ.....	82
Soroka T. V. FEATURES OF VERBALIZING THE NOTIONS <i>HUSBAND</i> AND <i>WIFE</i> IN THE BRITISH PAREMIOLOGICAL FUND	84
Торчyi О. Y. THE USAGE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN STUDYING FOREIGN LANGUAGES	89

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Головань Т. П.
*кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу української літератури
XX століття і сучасного літературного процесу*

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

ІНТЕНЦІОНАЛІЗМ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ: СПРОБА ОКРЕСЛЕННЯ

У західній гуманітаристиці, зокрема у філософії літератури, донедавна тривали (і досі епізодично спалахують) дискусії між інтенціоналістами та антиінтенціоналістами, тобто тими дослідниками, що трактують інтенцію автора як визначальну в конструюванні та інтерпретації художнього твору, і тими, які вважають її другорядною або й узагалі фіктивною. Головний аргумент антиінтенціоналізму полягає в тому, що свідчення про інтенцію – зовнішні та внутрішні – є недостатніми. Зовнішні, коли автор лише згадує про задум, можуть суперечити реальному втіленню цього задуму в тексті. Внутрішні, виведені з тексту твору і ототоженні з авторською інтенцією, створюють труднощі епістемологічного характеру, адже тоді задум автора використовують як ключ до твору, у той час як цей ключ-задум є результатом прочитання та інтерпретації авторського тексту. Ось як про це герменевтичне коло, посилаючись на відому працю «The Intentional Fallacy» Вімса та Бердслі [3], пише дослідниця Алісія Бермехо: «Нам потрібно інтерпретувати твір, щоб вивести інтенцію з твору, але ми не можемо вивести інтенцію з твору без попередньої її інтерпретації. У цьому й полягає помилкова природа інтенціоналізму: інтенція не може бути критерієм інтерпретації, доки сама потребує інтерпретації» [2, р. 1].

Дискусії між інтенціоналістами та антиінтенціоналістами становлять інтерес самі по собі, однак мають важливе значення для самоусвідомлення науки про літературу. В українському літературознавстві цілковита відсутність означеного полемічного контексту унеможливорює повноцінне самоусвідомлення. Наше літературознавство є здебільшого інтенціоналістським, тобто свідомо або несвідомо прив'язаним до інтенції автора, і цей факт є проявом сакрального

ставлення до інституту авторства. Навіть тоді, коли обирають стратегії дослідження тексту, які не враховують інтенцію або ворожі до неї, інтенціоналізм кидає тінь на великий масив розвідок. Уточнимо, що під інтенціоналізмом розуміємо не просто зведення усіх аспектів інтерпретації та розуміння тексту до автора як смислової інстанції, а й певний наслідок такого узагальнення – трактування твору лише як породження певного контексту, певних обставин, загалом літературознавчий історизм у широкому сенсі, коли текст осмислюють як дітище певної доби, головні смисли якого заховані в минулому. Може постати запитання: «Чи справді «метонімічні» підходи до літературних текстів, які зміщують увагу на джерела та контексти, закорінені в інституті авторства?» Запитання логічне й відповідь ствердна, якщо взяти до уваги, що в осерді цих методів з більшою чи меншою конкретикою перебуває автор, причому, попри численні соціальні профілі та історичні нашарування, автор біографічний, що з'являється в тому чи іншому, ширшому чи вужчому історичному контексті. З технічного ж боку «метонімічні» методи плекають як ідеал реконструкцію того самого біографічного автора.

Щоправда, існує серйозний аргумент щодо інтенціоналізму. Ідеться про те, що він автономізує літературознавство як науку, спеціалізує як унікальне знання, що пояснює, уточнює та коригує пересічний читацький досвід. Водночас не існує перешкод, щоби ґрунтувати науку про літературу на іншій основі, наприклад на актуалізації старих текстів, інтегруванні їх у новіші контексти.

Це завдання під силу антиінтенціоналізму, якщо трактувати його як протилежний полюс, тобто інститут реципієнта – читача, критика, загалом споживача сучасної культури. Він відкриває ширшу перспективу, бо дає змогу порушити питання про відлуння і значення текстів давнішого чи ближчого часу, про їх місце в нинішніх смислових ареалах або ж про методи та способи поселення цих текстів у сучасних культурних ландшафтах.

Наскільки цей полюс (як антитеза, але також і доповнення до полюса протилежного) важливий для самоусвідомлення українського літературознавства? Скажемо прямо: нині його важко переоцінити. Антиінтенціоналізм з огляду на зміщення акценту з минулого на теперішнє, з огляду на легке відсторонення від джерел та обережне наближення до життєвої ситуації реципієнта, має для літературознавства важливе терапевтичне значення. Це якісні ліки, що гарантують різні сценарії одужання, а в межах цих сценаріїв – простір можливостей, щоби інтерпретувати тексти вільніше. Та водночас антиінтенціоналізм може виконати роль ревізування домінантних і закостенілих моделей розуміння й інтерпретації творів української літератури.

Такі закріплені схеми розуміння, спричинені прив'язаністю до інтенції автора, найбільше помітні в інтерпретації класичної спадщини, зокрема творів позаминулого віку. З двох значних постатей другої половини ХІХ століття – Івана Нечуя-Левицького й Панаса Мирного – сказане стосується передовсім останнього. Достатньо проаналізувати рецепцію цього письменника в суспільстві (зроджену інерцією старих підходів, що дає привід певним суспільним групам акумулювати скептичні твердження про українську літературу як «літературу страждання»), щоби зрозуміти, наскільки наше сприйняття прив'язане до зужитих пояснювальних шаблонів, і здебільшого ці шаблони живить інтенціоналізм. Досі для науковців, а також тих, хто працює у сфері літературної освіти (а тому й просто зацікавлених читачів) визначальним у розумінні творів Панаса Мирного є те, як він сам пояснював власну творчість (хоча ці самопояснення так само є результатом інтерпретації). Досі віддають перевагу контексту, що зумовив естетичні вподобання письменника. Панас Мирний досі замкнений у рамках реалізму, а смислове перекодування реалістичної естетики в сучасній культурі викликає заперечення через «ненауковість». Відбувається дуже прикметне накладання інтенцій автора, взятих із-поза творів на самі ж твори, причому, і це найбільш прикро, вони залишаються в тіні без ретельного прочитання або перепрочитання. Однак достатньо було Леоніду Ушкалову глянути на творчість письменника крізь «давньолітературну» оптику як свого роду концентрацію есхатологічної стилістики, проаналізувати його твори з огляду на літературні стихії, можливо, засвоєні несвідомо, як одразу ж розкрилася продуктивність такого підходу [1]. Панас Мирний у світлі ідей і образів давньоукраїнської літератури – це вартий уваги взірць застосування антиінтенціоналістської перспективи. Погляд крізь «сучасну» оптику потребує ретельнішого обґрунтування (щоб відкинути прогнозовані закиди щодо неісторичності), але може стати так само продуктивним, адже визначальною в інтерпретації стане читацька рецепція, що наповнить порожнини тексту актуальним змістом.

Приклад з рецепцією Панаса Мирного пояснює, у чому саме терапевтична та ревізійна сила антиінтенціоналізму. Він розмикає коло політичних, економічних та соціальних ідей певного часу, що здаються вже не актуальними, розсуває межі історично закорінених естетичних систем і мистецьких стилів, уявлення про які сформовано на основі високих і часто одиничних зарубіжних взірців і які, коли вони слугують критеріями оцінки, понижують цінність багатьох літературних явищ в Україні. Одна з головних проблем нашого літературознавства – не завжди обґрунтоване накладання західних зразків на українські реалії, тобто застосування чужого канону – насправді закорінена в інтенціоналізмі. І річ не в тім, що існує потреба формулювати власні

зразки, адже у цій сфері є хороші здобутки. Річ саме в усвідомленні, на якому ґрунті зроблено ту чи ту спробу інтерпретації, до якого полюса – інтенціоналізму чи антиінтенціоналізму – вона наближена.

Список використаних джерел:

1. Ушкалов Л. Реалізм – це есхатологія: Панас Мирний. Харків: Майдан, 2012. 184 с.
2. Bermejo A. Intention in Intentionalism // XIII Taller d'Investigació en Filosofia (Universitat de Barcelona, 2011) URL: <http://www.ub.edu/tif/archivo/2018/archivo/2011/papers/Intention%20in%20Intentionalism%20Alicia%20Bermejo.pdf>.
3. Wimsatt Jr. W. K., Beardsley M. C. The Intentional Fallacy. *The Sewanee Review*. Vol. 54. No. 3 (Jul. – Sep., 1946). P. 468–488.

НАПРЯМ 2. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Сизоненко Н. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін
Полтавська державна аграрна академія

Матвієнко Л. Г.
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна

ГЛОТОХРОНОЛОГІЯ ЯК МЕТОД ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО МОВОЗНАВСТВА

До актуальних проблем сучасного порівняльно-історичного мовознавства належить класифікацію мов світу і реконструкцію тих прамов, до яких вони входять. Одним з найважливіших методологічних аспектів роботи із сучасними та прадавніми мовами залишається базова класифікація мов. Систематизувати мови можна за формальними ознаками та шляхом встановлення генеалогічних взаємозв'язків між прамовами і сучасними мовами світу. Ці та інші наукові проблеми досліджує глотохронологія.

Глотохронологія (glotta «мова», chronos «час» і logos «вчення») – галузь порівняльно-історичного мовознавства, що займається вивченням швидкості змін, що відбуваються в словниках мов з метою визначення часу, протягом якого дві споріднені мови розділяються. [1].

Такий метод мовознавства передбачає визначення давності поділу споріднених мов за кількістю слів, що мають в них спільне походження. Вона базується на еволюційній парадигмі, згідно з якою одні мови походять з інших мов.

Із часом споріднені мови все більше віддаляються одна від одної. За ступенем відмінності двох споріднених мов можна зробити висновок про давність їх розподілу.

Базова структура методу глотохронології передбачає [6]:

– наявність кількох базових понять, простих, не пов'язаних з культурною приналежністю; слова, які їх позначають, можуть бути в будь-якій мові, незалежно від географічних, історичних, соціальних умов їх функціонування;

– ймовірність змін для всіх мов однакова.

Методика глотохронології була розроблена дослідником М. Сводешом. Він склав понад 100 загальнолюдських понять з мов, історія яких відома понад 1000 років. Поділ є умовним, але науковець визначив, що в базових мовах протягом тисячоліття виявляються замінені лише близько 19% слів. Слово вважається заміненим, якщо воно перестало позначати поняття і вживатися для опису чи характеристики цього поняття. Таке слово не завжди зникає з мови, воно може зберегтися в іншому значенні чи навіть в тому ж значенні як рідкісний синонім слова. Лексичний список потребує конкретизації і уточнення, зокрема в тих випадках, коли включене в нього слово неоднозначне й допускає різні тлумачення [3].

Глотохронологія може застосовуватися для визначення часу розбіжності мов (абсолютної хронології). Знаючи відсоток загальної лексики у списках, складених для порівнюваних мов, можна розрахувати час розходження цих мов за формулою:

$$t = \log C / 2 \log r,$$

де $r = 0,86$ (86%), C – відсоток збережених слів

Також цей метод порівняльно-історичного мовознавства застосовується для визначення послідовності розходження мов (відносної хронології). Для цього порівнюють списки, складені для двох споріднених або імовірно споріднених мов, і підраховують число слів, що мають спільне джерело. Чим менше число подібних слів, тим раніше відбувся поділ розглянутих мов [2].

Українська мова має 84% спорідненої лексики з білоруською, 70% – з польською, 68% – зі словацькою, 62% – з російською [5].

Лексика стала основою глотохронології як методу порівняльно-історичного мовознавства, оскільки жоден інший рівень мови не може дати достатньо базового матеріалу для ґрунтовної характеристики діахронічних процесів у мові [4]. Фонетичний склад навіть близькоспоріднених мов може істотно відрізнятись і не давати достовірної інформації про ступінь їх генетичної спорідненості (іспанська – французька). Також різним є граматичний склад споріднених мов. Граматика української мови кардинально відмінна від словацької, але водночас ці мови є близькоспорідненими. Історичний розвиток мов свідчить, що фонетичні та граматичні зміни можуть відбуватися за дуже короткий проміжок часу. У результаті такої деформації ці структури набувають зовсім іншого вигляду (латинська мова і сучасні романські мови).

Англійська та німецька мова також є спорідненими, оскільки пращури носіїв англійської мови (англо-сакси) переселилися до кельтської Британії на початку V століття. Англійська мова має 60% спорідненої лексики з німецькою.

Таблиця 1

Англійське слово	Німецьке слово
sun	sonne
fire	feuer
light	licht
star	stern
fish	fisch
water	wasser
hair	haar

Отже, глотохронологія є важливим розділом порівняльно-історичного мовознавства, що займається виявленням швидкості мовних змін і визначенням на цій підставі часу поділу споріднених мов і ступеня близькості між ними. Вона базується на припущенні, що в мовах світу існує універсальний шар словника (основне лексичне ядро), що відображає фундаментальні поняття, темп зміни якого приблизно однаковий в різну добу, тому частка збережених генетично близьких елементів словника в будь-якій парі споріднених мов дає змогу обчислити час від початку процесу мовної дивергенції, тобто поділу мов.

Точність і достовірність результатів глотохронології залежать від того, наскільки ретельно матеріали списків оброблені за допомогою порівняльно-історичного методу.

Список використаних джерел:

1. Glottochronology URL: <https://www.britannica.com/topic/glottochronology>.
2. Gray R., Atkinson, Q. Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin. *Nature* 426, 435–439 (2003).
3. Language-tree divergence times support the Anatolian theory of Indo-European origin, Russell D. Gray & Quentin D. Atkinson, *Nature* 426, 2003. P. 435–439.
4. Morris Swadesh. Lexico-statistic dating of prehistoric ethnic contacts, *Proceedings of the American philosophical society*. 1952. Vol. 96. P. 452–463.
5. День української писемності та мови. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2814894-segodna-den-ukrainskoj-pismennosti-i-azyka.html>.
6. Сухорольська С. М., Федоренко О. І. Методи лінгвістичних досліджень : навч. посіб. Львів : Інтелект-захід, 2009. 348 с.

НАПРЯМ 3. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Бережна О. О.
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Національний університет «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

ОСНОВНІ ВИДИ ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Переклад юридичних текстів і зокрема правих документів, як об'єктів юридичного перекладу, являє собою досить складний процес, пояснити який можна необхідністю застосування особливих підходів при перекладі. Також складність перекладу правових документів обумовлена декількома факторами: 1) специфічність юридичної «мови», наявність складних і заплутаних юридичних формулювань і кліше, дуже громіздкі і архаїчні фрази і звороти (американці придумали спеціальне слово для позначення незрозумілого юридичного стилю: *legalese* – the formal and technical language of legal documents that is often hard to understand – юридичний жаргон) [5]; 2) в багатьох випадках необхідність збереження адекватності перекладу вимагає від перекладача юридичної освіти або навіть спеціальних правових знань (зокрема, англо-саксонська система права, побудована на понятті прецеденту, докорінно відрізняється від континентальної правової системи, прийнятої і в Україні, що часто призводить до повної відсутності еквівалентних понять в українській мові); 3) висока ціна помилки, тобто, велика відповідальність, що лягає на перекладача; 4) комплексний характер, тобто спряженість перекладу з супутніми юридичними послугами, такими як нотаріальне засвідчення перекладу і легалізація (апостиль), причому ці послуги надають не перекладачі, а нотаріуси та юристи, дії яких лежать поза сферою контролю перекладацьких агентств, які несуть, проте, відповідальність за результат [2, с. 24].

Залежно від типу документів, що перекладаються, переклад правових документів можна розділити на наступні види: 1) переклад особистої документації: переклад паспорта, переклад трудової книжки, переклад свідоцтва про укладення шлюбу; переклад свідоцтва про розірвання шлюбу; переклад свідоцтва про народження; переклад свідоцтва про смерть; переклад шлюбного договору; переклад згоди на виїзд неповнолітньої дитини і т.д; 2) переклад ділової документації: переклад договору купівлі-продажу; переклад договору страхування;

переклад страхового полісу; переклад договору оренди; переклад договору лізингу; переклад трудового договору; переклад кредитного договору та угоди; переклад міжнародних угод і контрактів; переклад фінансового доручення і гарантії; переклад бухгалтерської та фінансової звітності; переклад сертифікатів і свідоцтв; переклад ліцензії; переклад довіреності; переклад печатки; переклад технічної документації і т.д.; 3) переклад процесуальних документів: переклад протоколів судових засідань; переклад судових рішень; переклад позовних заяв; переклад клопотань і т.д.; 4) переклад нормативно-правових актів законодавства; 5) переклад дипломатичних документів; 6) переклад інших правових документів [1, с. 28].

Для адекватної передачі інформації, викладеної в початковому тексті правового документа, переклад повинен бути абсолютно ясным, точним і максимально достовірним. У деяких випадках переклад текстів юридичної спрямованості вважають підвидом технічного перекладу. Але, наприклад, якщо перекладач допустить незначну помилку в описі характеристик якогось пристрою, серйозних наслідків не буде, на відміну від помилки в перекладі довіреності або нотаріального посвідчення.

До числа особливостей перекладу правових документів відноситься і те, що необхідно перекласти документ, який організований відповідно до правової системи країни, в якій він був складений. Юридичні формулювання і специфічні терміни також відображають особливості своєї правової системи. Але все-таки, документ, який перекладається, призначений для використання в іншій країні з характерними саме для нього юридичними формулюваннями, і його переклад повинен бути виконаний максимально точно. Для перекладача це може стати складним завданням, так як повністю відповідні оригіналу лексичні еквіваленти іноді просто відсутні. При перекладі документів потрібно враховувати, що текстові конвенції в мові оригіналу часто залежать від культурних і ментальних особливостей і іноді, при буквальному перекладі, повністю втрачають вкладений в них сенс. Тому перекладач повинен однаково добре розбиратися в юридичному праві своєї країни і країни, яка є носієм мови [4, с. 143].

Основні вимоги до змісту перекладу правових документів наступні: однозначність використовуваних слів і термінів; нейтральний тон викладу; дотримання лексичних, граматичних, стилістичних норм, що забезпечують точність і ясність перекладу; смислова достатність і лаконічність тексту. Невиконання цих вимог, з одного боку, ускладнює роботу з документами, а з іншого – позбавляє або знижує їх юридичну та практичну значимість [3, с. 56].

Смислова точність перекладу правового документа в значній мірі обумовлена точністю слововживання, тобто використанням слів відповідно до їх значень. Слово в тексті документа повинно вживатися

тільки в одному значенні, прийнятому в юридичній практиці. У зв'язку з цим труднощі у вживанні можуть викликати слова-пароніми (слова, близькі за звучанням, родинні, однокореневі слова, що розрізняються значенням).

При вживанні термінів у правових документах необхідно стежити за тим, щоб термін був зрозумілий як автору, так і адресату. Якщо термін є маловживаним і його значення може бути незрозумілим, слід вдатися до одного з пропонованих способів: 1) надати офіційне визначення терміна, наприклад: factoring – комерційні операції за дорученням, продаж права на стягнення боргів; 2) уточнити, розширити зміст терміна словами нейтральної лексики, наприклад: failure to comply with the contract due to force majeure – неможливість виконання умов контракту через надзвичайні обставини, невиконання договору викликане форс-мажорними обставинами (зливовими дощами розмило шляхи сполучення з заводом); 3) замінити термін загальнозрозумілим словом або виразом [2, с. 93; 5].

Труднощі при перекладі правового документа може також викликати невинуватене використання запозичення слів. Найбільш типова помилка – невмотивоване вживання іншомовних слів іноземної мови замість вже існуючих в МП для позначення понять звичних слів, наприклад: паблісіті замість реклама; ексклюзивний замість винятковий.

У документах не повинні вживатися слова і вирази, що вийшли з ужитку (архаїзми та історизми), хоча це властиво англійським текстам юридичної тематики [2, с. 95].

Список використаних джерел:

1. Алимов В. В. Юридический перевод: практический курс. Английский язык. М.: Ком Книга, 2005. 160 с.
2. Бурукина О. А. Перевод английских юридических документов: учебник. М. : Флинта: Наука, 2005. 260 с.
3. Томсон Г. В. Немецкий язык. Курс юридического перевода (гражданское и торговое право). М.: МГИМО, 2004. 172 с.
4. Шугрина Е. С. Техника юридического письма. М. : Дело, 2000. 270 с.
5. АBBYY Lingvo-online. URL: www.lingvo.ua.

Касілова О. А.
студент V курсу магістратури
факультету філології та журналістики
Науковий керівник: Воскобойник В. І.
кандидат філологічних наук, доцент
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Глобалізаційні процеси, інтернаціоналізація науки широким спектром проблем відбилися на перекладацькій діяльності. Бурхливий розвиток науки, міжнародне співробітництво, інформатизація усіх сфер суспільного буття зумовили потребу широкого застосування наукових перекладів.

Переклад наукової термінології посідає чільне місце в сучасному перекладознавстві. Культура інформаційного суспільства надзвичайно збагатила мову лексичними новоутвореннями на кшталт інтернаціоналізмів, ініціалізмів тощо, котрі мають власну специфіку перекладу. Тож цілком виправдано проблема перекладу наукових та технічних текстів з англійської на українську мову має стати предметом пильної уваги наукової спільноти. Основною лінгвістичною спрямованістю досліджень при цьому нами бачиться лексико-семантичний аспект.

Тож спочатку маємо визначитися, що є терміном. Аналіз наукової літератури дає нам широкий спектр його дефініцій. Скажімо, О. Ахманова визначає термін, як «слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т. п.) мови, яке створене, отримане чи запозичене для точного вираження спеціальних понять і позначення спеціальних предметів»; близьким до наведеного нам бачиться і визначення В. Карбана, за яким термін бачиться як «мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки»; за Ф. Кессіді та К. Узбеком, «термины – это первичные понятия любой науки, они представляют собой обобщения эмпирии и опыта в результате многовековой человеческой деятельности». Ф. Ціткіна зазначає: «Термін – це мовний знак, що репрезентує наукове поняття спеціальної, професійної галузі знання». За визначенням Б. Головіна, термін – це «слово чи словосполучення, які мають спеціальне значення, формують і виражають професійні поняття про наукові та професійно-технічні об'єкти та відносини між ними» [1, с. 364].

Для сфери гостинності також характерні інтернаціоналізми – «слова общего происхождения, существующие во многих языках с одним и тем же значением, но обычно оформляются в соответствии с фонетическими и морфологическими принципами данного языка» [2, с. 5]. Практика їх перекладу засвідчила, що найбільш поширеним способом перекладу інтернаціоналізмів є транскодування (транслітерація). Прийом транскодування полягає в тому, що передача звукової чи графічної форми слова мови оригіналу відбувається засобами абетки мови перекладу, наприклад: *cottage* – *котедж*, *bar* – *бар*, *villa* – *вілла*, *visa* – *віза*, *apartment* – *апартаменти*, **standard** – *стандарт*, **comfort** – *комфорт*, *blog* – *блог*, *chat* – *чат*, *inclusive* – *інклюзивний*, **safe** – *сейф*, *concert* – *концерт*, *cache* – *кеш*, *attribute* – *атрибут*. Утім варто тримати в полі зору той факт, що схожість графічної форми слів у мовах оригіналу та перекладу інколи буває оманливою, що спричинює помилки при перекладі термінів.

Не вдаючись до кількісного накопичення прикладів «хибних друзів перекладача», позаяк це не є метою нашого дослідження, зазначимо лише, що, на відміну від інтернаціоналізмів, при перекладі «хибних друзів перекладача» доцільно застосовувати описовий переклад (експлікацію) або прийом калькування. Описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення цієї одиниці. Калькування – це переклад лексичних одиниць мови оригіналу шляхом заміни їх складових частин – морфем або слів – лексичними відповідниками в мові перекладу. Калькування як прийом перекладу частіше застосовується в перекладі складних слів (термінів), або ж стосовно тільки одного з компонентів терміна, наприклад: “*trevel-check*” – в описовому перекладі може набути значення – *дорожній чек*, “*motion-day*” – *ходовий день*.

Інтернаціональний характер галузі та активна міжмовна взаємодія в галузі гостинності призводять до активного запозичення термінів шляхом транскрипції транслітерації (*інклюзивний* – *inclusive*), калькування (*культурний туризм* – *cultural tourism*). Розширення спектру туристичних послуг за рахунок використання міжнародного досвіду спричинило необхідність узгодження цілого ряду нових термінів.

Поширеним способом вдосконалення термінологічного апарату є запозичення термінів, здебільшого з англійської мови. Так, англійські терміни *timeshare*, *duplex*, *penthouse*, *motel* отримали відповідники в українському життєвому *таймшер*, *дуплекс*, *пентхаус*, *мотель*. У випадку запозичення ряду термінологічних словосполучень, що складаються з двох іменників, перший з них, що виконує функцію означення, перекладається українською мовою за допомогою прикметника, що є притаманним для граматичної будови української мови, як й інших

переважно синтетичних мов. Наприклад, англійське *theme park* отримало український відповідник *тематичний парк*.

Особливістю запозичення термінів галузі гостинності є те, що у переважній більшості випадків термін запозичується разом із запозиченням поняття і денотату (відповідного об'єкту, послуги, тощо). Запозичення призводить до існування в українській мові інтернаціоналізмів, які наявні у всіх тематичних групах термінології туризму, наприклад *готельєр* – *hotelier*, *шалє* – *chalet*, *чартер* – *charter*, *круїз* – *cruise*, *студія* – *studio*, *консьєрж* – *concierge*, *метродель* – *maitre-d'hotel*, *аквізиція* – *acquisition*. У такому разі виникає еквівалентна відповідність термінів у вихідній та цільовій мовах. Інтернаціоналізація термінології, з одного боку, полегшує процес міжмовної комунікації у професійній та науковій сферах, а з іншого, – сприяє стандартизації термінологічних значень та уніфікації термінології.

Поширеним способом творення англійських термінів туризму є термінологізація нейтральних слів та словосполучень. Основою процесу термінологізації є переосмислення з конкретизацією значення [3], при чому, якщо загальнозживане значення може варіювати залежно від контексту вживання, термінологізоване значення прагне стабільності та однозначності. Такий спосіб термінотворення як термінологізація словосполучень можна вважати інтернаціональним, характерним для теорії туризму в різних мовах, наприклад: *traveller's cheques*, *front desk*, *green tourism*. У термінологічних словосполученнях відбувається переосмислення, внаслідок якого один або обидва з компонентів втрачають своє значення

Отже, англійська термінологія галузі гостинності знаходиться в стадії активного розвитку. Основними тенденціями її розвитку є інтернаціоналізація термінів та уточнення термінологічних значень. Основними способами творення туристичних термінів та перекладу є запозичення (транскрипція, транслітерація, калька) та термінологізація загальнозживаних слів. Розбіжність реалій у різних національних культурах, побуті та туристичному господарстві створює неповну відповідність терміносистем у різних мовах та проблеми перекладу термінології, які вирішуються шляхом пояснювального перекладу та підбору аналогів. Окрім цього залишилися низка лексичних новоутворень, чільне місце серед яких посідають ініціалізи, які сьогодні широко увійшли у вжиток у наукових текстах та потребують свого лексико-семантичного аналізу. Саме в нагальній потребі вивчення специфіки перекладу ініціалізмів ми вбачаємо перспективність подальшого розвитку досліджень щодо особливостей термінологічного перекладу.

Список використаних джерел:

1. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика», НАУ. К. : «Аграр Медіа Груп», 2012. 434 с
2. Комиссаров В. Современное переводоведение: Учебное пособие. М.: ЭТС, 2004. 424 с.
3. Стернин И.А. Лексическое значение слова в речи. Воронеж: изд-во Воронеж. ун-та, 1985. 162 с.

Куропата Д. А.
студентка I курсу магістратури
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ЛЕКСИКИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

У сучасній українській мові більшість слів є загальноживаними. Такі слова використовують в багатьох сферах життя та діяльності людини. Істотно менше за кількістю слів, що є вузькоспеціалізованими. Тобто таких, які застосовуються у різних галузях науки, господарства, культури тощо, певними групами людей. Спеціальна лексика є досить поширеним прошарком. Така лексика містить слова і вирази, що використовуються певними групами людей, які об'єднані професійним спрямуванням. До такої лексики належить професійно-виробнича, наукова та науково-технічна лексика [2].

1. Професійно-виробнича лексика утворює велику стилістичну групу, до якої відносять слова та поняття, на позначення різних знарядь праці, процесів виробництва, матеріалів тощо: вагранка, щеп, оранка, бетонування.

2. Окрему групу слів утворює наукова та науково-технічна лексика. Така лексика є найбільш поширеною у мові осіб, що пов'язані з певною галуззю виробничо-технічної та наукової діяльності, а також у науковій літературі.

Тепер повернемося до спеціальної лексики загалом. У ній розмежовують два основні шари: професіоналізми та терміни [1, с. 59].

1. Професіоналізми (від лат. фах, заняття) – це неофіційні, розмовні аналоги термінів, що наявні у певній галузі. Переважно замітники складних чи багатозначних слів. Професіоналізми у більшості випадків є просторічними еквівалентами до відповідних термінів: Помилка журналіста – ляп; кермо – бублик; синхрофазотрон – каструля.

Порівняно з термінами, професіоналізми можуть мати експресивне забарвлення. Такі слова зазвичай не мають усталеного правопису та вносяться до словників. Як правило, професіоналізми є загальнозрозумілими й у більшості випадків загальнозживаними. Але така лексика може й не належати до літературної мови. А все через те, що одне у різних професійних спрямуваннях може позначати різні поняття, як от: вишка – металева споруда на стовпах, що призначена для стрибків у воду; вишка – вища математика [2].

2. Термін (від лат. *Terminus* – «межа») – слово або словосполучення, що є офіційно прийнятою назвою будь-якого поняття науки, техніки тощо: картографія, кредит, аудит, комерціалізація, водень. Найбільшу кількість термінів можна знайти у науковому та діловому стилі. Термін – це не лише найменування явища чи предмета, а й його точне визначення. Такі слова є складовою словникового запасу певної мови і підпорядковуються її законам [1]. Терміни мають чітке визначення та точне значення й позбавлені суб'єктивно-оціночних відтінку та емоційного забарвлення. В більшості випадків значення термінів зафіксовано у державних стандартах чи спеціальних довідниках та словниках

Під час перекладу термінів можна простежити наступне: у багатьох випадках термін перекладається повним, абсолютно еквівалентним терміном, адже термін майже в усіх випадках має одне значення, не має конотативних значень та позбавлений синонімів. Труднощі перекладу виникають з термінами-омонімами, значення яких різняться залежно від галузі їх застосування. Роботу перекладача досить вагомо ускладнює багатозначність термінів, бо вони не завжди мають повні еквіваленти, інколи застосовується навіть описовий метод. Труднощі, пов'язані з перекладом термінів:

- багатозначність,
- відсутності відповідників (у випадку з неологізмами),
- національна варіативність.

Отже, лексика професійного спрямування є досить поширеним прошарком, що поділяється на професіоналізми та терміни. З перекладом термінів майже ніколи не виникає труднощів, адже вони однозначні і в більшості випадків мають повний еквівалент в мові перекладу. Труднощі перекладу можуть виникнути під час перекладу професіоналізмів, адже він є просторічним еквівалентом терміна, що часто не має дослівного еквіваленту. Перекладач має бути досить обізнаним в тонкощах професійної сфери перекладу, щоб віднайти найкращий спосіб перенесення такого слова з мови оригіналу в мову перекладу.

Список використаних джерел:

1. М. В. Стасик, В. М. Ткачук, О. О. Стадніченко, Н. А. Грозовська; Українська мова професійного спрямування (теорія і практика) : навч. посіб. / Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2010. 280 с.

2. Українська лексика зі стилістичного погляду. URL: <http://ridnamova.kiev.ua/html/3.8.html>.

Чорна С. С.
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ФІЛЬМОНІМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

На сьогоднішній день в усьому світі і в тому числі в Україні демонструються фільми німецькомовного виробництва. У зв'язку з цим виникають проблеми і складності з сприйняттям і розумінням інформації різними культурами, в зв'язку з чим виникає необхідність якісного перекладу не тільки змісту самих кінофільмів, але також і їх назв з однієї мови на іншу. Перш за все, потенційний глядач звертає увагу на те, що може його зацікавити, отже назва – це орієнтир при виборі фільму.

Перше знайомство глядача з кінофільмом починається з його назви, виходячи з нього глядач створює своє уявлення і перше враження про фільм, отже, від назви також залежить подальший успіх фільму в країні прокату, глядацька симпатія і касові збори.

Існує значна кількість наукових робіт, присвячених вивченню та дослідженню проблем перекладу назв фільмів, це зокрема, праці О. Александрової, А. Антропової, О. Бальжинімаєвої, В. Горшкової, Н. Грінченко, З. Громової, Н. Демченко, А. Жарковської, Є. Жук, О. Книш, О. Лесінської, Т. Лукьянкової, І. Мілевич, О. Мінеєвої, Ю. Подимової, А. Тихонової, Ян Чанг та ін. Однак, особливості перекладу назв німецькомовних фільмів українською мовою все ще залишаються малодослідженими, що зумовлює актуальність обраної теми.

У сучасному українському та російському кіноперекладі для позначення назв кінострічок увійшли у вжиток терміни «фільмонім», «кінореалія» та термін «вербальна репрезентація». Так, О. Книш [2] та Ю. Подимова [4] запропонували для позначення назв кінофільмів використовувати термін «фільмонім».

Термін, який використовується для позначення нашого об'єкта дослідження «фільмонім», був запропонований в дисертації О. Книш [2]. Фільмонім як за особливостями, так і за функціями багато в чому схожий з назвою художнього тексту. «Назва формулює тему, філософську або соціальну ідею, служить камертоном емоційного

настрою, повідомляє місце і дію, демонструє найбільш істотну деталь майбутньої оповіді, іноді як би окреслює масштаби вигаданого ... » [5].

Функції фільмонімів виконують важливу роль, аби привернути увагу потенційного глядача, викликати певні асоціації, допомагають людині зрозуміти жанр фільму та про що там йтиметься. Отже, аби вміти правильно перекладати фільмоніми та зрозуміти їх сутність важливо усвідомлювати як вони будуються та які функції виконують.

Три основних функції фільмоніма, розрізняє О. Книш: естетичну, комунікативну та номінативну [2]. Номінативна функція вказує на те, що, перш за все, фільмонім – це власне ім'я. Комунікативна функція визначає, чи назва кінострічки містить певну інформацію, яка може зацікавити потенційного глядача. Естетична функція передбачає, чи назва кінострічки якимось чином передає естетичне ставлення автора до життя та до сприйняття прекрасного автором. Тобто назва кінострічки – це не просто складені за змістом слова або вислів, а певний культурний символ, який доносить нам авторську філософію та його світогляд.

Існує три стратегії, до яких вдаються українські перекладачі при перекладі фільмонімів:

1. Найпоширенішим у перекладі назв німецькомовних фільмів українською мовою є прямий переклад, до якого вдаються тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові [1, с. 286]. Найчастіше, такій стратегії перекладу піддаються фільмоніми, де не присутні культурно-специфічні компоненти, які не перекладаються.

Наприклад: «Das Mädchen mit den Schwefelhölzern» (2013) – «Дівчинка з сірниками»; «Gundermann» (2018) – «Гундерманн», «Der Vorname» (2018) – «Ім'я», «Werk ohne Autor» (2018) – «Робота без авторства», «Der Unschuldige» (2018) – «Невинний», «Wolkenbruchs wunderliche Reise in die Arme einer Schickse» (2018) – «Дивовижна подорож Волкенбруха в обійми Шикси», «Mein Ende. Dein Anfang» (2019) – «Мій кінець. Твій початок», «Der goldene Handschuh» (2019) «Золота рукавичка», «Dem Horizont so nah» (2019) «Так близько до горизонту», «Undine» (2020) – «Ундіна», «Barbaren» (2020) – «Варвари», «Berlin. Alexanderplatz» (2020) – «Берлін. Александерплац».

2. Трансформація назви. У перекладознавчих дослідженнях прийнято вважати, що трансформації при перекладі обумовлені різними факторами: лексичними, стилістичними, функціональними, прагматичними. При використанні цієї стратегії, багато фільмонімів перекладаються з розширенням когнітивної інформації за допомогою заміни або додавання лексичних елементів, а введення ключових слів фільму компенсує в назві змістову або жанрову недостатність дослівного перекладу. Ця стратегія також сприятливо позначається на рекламній функції фільмонімів. Наприклад: «100 Dinge» (2018) – «100

речей та нічого зайвого», «Die Känguru Chroniken» (2020) – Обережно, Кенгуру!, «Lassie – Eine abenteuerliche Reise» (2020) «Леcci. Повернення додому».

Також використовується прийом опущення, де зайва або відволікаюча інформація опускається при перекладі фільмоніма. Прийом опущення може не бути пов'язаним з прагненням усунути надлишкові елементи оригіналу. Однією з причин його застосування може бути зайва конкретність німецького тексту. Тому перекладач, щоб врівноважити цю тенденцію, прагне до скорочення загального обсягу тексту перекладу, опускаючи надлишкові елементи, де це можливо [3, с. 54]. Наприклад: «Das letzte Schweigen» (2010) – «Тиша», «Ostwind – Zusammen sind wir frei» (2013) – «Східний вітер».

3. Заміна назв фільмів. Основними вимогами для перекладача – збереження семантико-структурного рівності і рівні комунікативно-функціональні властивості. Однак це не заважає використовувати повну заміну фільмоніма при перекладі, що іноді обумовлено культурними особливостями країни.

Зробити максимально наближений до оригіналу переклад іноді не є можливим в силу деяких причин і факторів, тому фільмоніми піддаються повній трансформації, тобто перекладачем створюється нова назва фільму. У перекладацькій практиці зустрічаються випадки, коли дослівний або прямий переклад неможливий і знань основних способів, прийомів і стратегій перекладу може бути недостатньо.

Нехтувати основними принципами перекладу доводиться за різними причинами. Одна з таких причин – це наявність в оригінальній назві безеквівалентної лексики. Наприклад, соціокультурні реалії, які не перекладаються та відсутність адекватної аналогії в рамках іншої культури.

Також в тих випадках, коли прямий переклад не зможе стати життєздатною назвою українською мовою. Якщо оригінальна назва являє собою, тільки одне слово, яке є наприклад прикметником, дієсловом або наріччям, то така назва не завжди зможе в повній мірі виконати основні функції фільмоніма, внаслідок чого не дасть потенційному глядачеві навіть мінімального уявлення про фільм, і фільм ризикує втратити касові збори.

Також до недослівного перекладу вдаються в тих випадках, коли оригінальна назва складається з імені та прізвища головного героя або місця де розгортається сюжет фільму, так як вони не дозволяють ідентифікувати жанр, вікову категорію або приблизний сюжет фільму.

На користь непрямого перекладу можна сказати, що його використання найдоречніше якщо в назві прихована ідіома, приказка, цитата, гра слів, стійкі словосполучення, зміст яких прямим перекладом донести не вийде. У таких випадках не завжди є можливим знайти

схожий за змістом аналог в мові, якою перекладається назва. Українським перекладачам часом доводиться пускати в хід всю свою уяву, щоб точно передати ідею режисерів українською мовою.

Наприклад: «Der Trafikant» (2018) – «Мій друг Зигмунд Фройд», «Im Schatten der Netzwelt» (2018) – «Чистильники», «Gott, du kannst ein Arsch sein» (2020) – «Небеса зачекають», «Die Wolf-Gäng» (2020) – «Чудо-дітки: Недолугі чарівники», «Vier zauberhafte Schwestern» (2020) – «Маленькі чарівниці».

Таким чином, найпоширенішим способом перекладу німецькомовних фільмонімів українською мовою є прямий переклад. Другим за частотою застосування перекладачами способом перекладу є трансформація назви, яка обумовлена різними факторами: лексичними, стилістичними, функціональними, прагматичними. У процесі аналізу перекладів фільмонімів з німецької мови українською були відзначені трансформації змішаного типу. Як правило, різні перекладацькі трансформації здійснювалися одночасно, тобто поєднувалися одна з одною. Менш поширена стратегія –лексико-семантична (повна) заміна назви фільму. Цей спосіб перекладу часто майстерно застосовується перекладачами для досягнення милозвучності назви українською мовою, досягнення рекламної привабливості назви фільму, досягнення відповідності назви зі змістом і основною ідеєю фільму.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
2. Кныш, Е. В. Лингвистический анализ наименований кинофильмов в русском языке: дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык». Одесса, 1992. 191 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова Книга, 2003. 448с.
4. Подымова Ю. Н. Фильмонимы как проблема перевода. *Ab ovo*. Майкоп: 2004. №1. С. 8–9.
5. Черкацкий Л. Начнем с заглавия. *Иностранная литература*. Москва: 1986. № 5. С. 225–230.

НАПРЯМ 4. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Борисенко Н. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов*

Одеська національна музична академія
імені А. В. Нежданової
м. Одеса, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ПОЕТИКИ ПОВІСТЕЙ М. МАТІОС («МАМА МАРІЦА – ДРУЖИНА ХРИСТОФОРА КОЛУМБА», «МОСКАЛИЦЯ», «ЧЕРЕВИЧКИ БОЖОЇ МАТЕРІ»)

Особливою рисою даних повістей Марії Матіос є глибинний психологізм, тонкий аналіз душевних поривань персонажів. Саме цим і користується авторка для зображення цілісної картини. Я. Голобородько зазначає, що: «Марія Матіос від природи є психологом емоцій і прагне зазирнути в безодню людських станів» [2, с. 10]. Через внутрішній світ своїх персонажів, через їх емоційне страждання письменниця демонструє нам оточуючий світ, такий загрозливий для маленької людини.

Р. Харчук зазначає, що «стихією прози Марії Матіос насправді є не трагедія, як це намагається довести більшість критиків, а мелодрама» [6, с. 23].

«... Марія Матіос гіперболізує жорстокість до тієї межі, коли правда перетворюється на пропаганду» [6, с. 28].

Оскільки тексти Марії Матіос належать до постмодерного періоду, то слід зазначити, що така ознака цього напрямку, «як культ тіла», також виразно присутня у її творах. Я. Голобородько зазначає: «М. Матіос продемонструвала гостре відчуття не лише чоловічої натури, природи, але й фізіології» [1, с. 69].

«Подеколи поетикою називають, на відміну від теорії літератури, ту частину літературознавства, яка вивчає її конкретні сегменти (композиція, поетичне мовлення, версифікація і т. п.), наявні спроби замінити її одним із напрямів теорії літератури – стилістикою, присвяченою висвітленню поетичного мовлення» [3, с. 542].

Зміст літературно-художнього твору те, про що у ньому розповідається. Мета письменника, що створює літературно-художній твір, полягає в тому, щоб вивчати життя, пізнавати його суть, його приховані витоки і нести ці знання читачам. При цьому письменник має своє певне ставлення до того, що він зображує, і прагне у читачів

викликати подібне відчуття – примусити їх співпереживати, захоплюватися чимось чи засуджувати щось.

Серед прийомів психологічного аналізу першорядне місце посідають портретні характеристики, внутрішні монологи, описи природи, що виступають не тільки тлом, але й індикатором внутрішнього світу героїв. Як показує аналіз, значне психологічне навантаження несуть описи зовнішності персонажів.

Так, портретна характеристика сина мами Маріци – Христофора подана у творі насиченою художніми деталями, за допомогою яких наголошуються особливості фізичного стану хлопця за часів його дитинства та юності.

Серед прийомів психологічного письма, якими вдало оперує письменниця, особливе місце посідають внутрішні монологи головної героїні. Це як правило, монологи-роздуми, монологи-дискусії, монологи-спогади.

Наприклад: Вина цьому – «страшні металеві щипці, якими такі людяні акушери поспішливо витягували Христофорчика на світ Божий»[4, с. 72].

Повість «Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» підводить до огидного моменту, коли мати чинить перелоб зі своїм сином. Але чи не йдеться про те, що в цьому стані відбувається повернення людини до цивілізаційного часу, в якому немає табу на інцест. Важко однозначно потрактувати цей епізод – як муку і розплату чи як божевілля, але звільнення. Син для матері перетворюється на чоловіка, але, власне, з самого початку йому було вготовано долю батька, без якого Маріца не уявляла свого життя.

Повість не зовсім досягла мети письменниці – шокувати свого читача. Тема інцесту, до якої звернулася Марія Матіос, шокує не тим, що вона табуована в українській літературі, а тим, як письменниця розповідає про це: багатослівно, прискіпливо, до найменших деталей. Ефект, можливо, і є, але з протилежним мінусовим знаком – структура твору й структура мовного вирішення твору несинхронні, що породжує відчуття певного дискомфорту і неадекватності читацької співтворчості.

«Мама Маріца – дружина Христофора Колумба» має присвяту: «кожній матері окремо...». І це – найяскравіша метафора цього твору: материнство – це ризик, відповідальність, самозречення, у всіх варіантах, каже Марія Матіос цією присвятою, а не тільки у граничному, зображеному в «Мамі Маріці...»

М. Матіос описує Северину, як відлюдькувату, її бояться чоловіки, а жінки обходять стороною через те, що вона «у гріху зачата, у гріху народжена» та ще й до всього знається із щезником: А в якомсь часі Панською долиною пішов голос, що на хуторі Трав'яному Онуфрійчукова москалиця (щоб ви собі думали?) не менш не більш –

лише висиділа Того... Ну , Того самого сезника. Бо що вечорами робити дівці, як не його вечорами під пахвою сорок діб вигрівати?! Не вірите? А чого б то, від коли в них годованка, Онуфрійчукам усе добро само йде пішки до хати? ... Не інакше, як сезник помагає... [4, с. 10] Северина – типовий образ мудрої народної знахарки, яка кожную травку знає. І силу її знає... збирає трави – людям у хворобі допомагає. А найліпше яка трава стає людям на поміч? Та, що зібрана там, де людині пуп різали: у своєму краю. Ондечки скільки хоровитих жінок у селі. Та вона їм квітки арніки сушить. Та деревій з хвощем варить. Додасть трохи материнки, чебрецю розтолочить, соннику капне – маєш лік... [40, с. 25– 26].

Справедливою є думка В. Шевчука про те, що подібні особи до Северини: «... вловили біологічну залежність людського організму від законів природи і заклали основи первісної медицини» [7, с. 103].

Героїні повістей М. Матіос – відлюдкуваті, їх бояться чоловіки, а жінки обходять стороною. Северина не знає свого батька, вона народилася від москаля, народилася не з любові, а з темної хіті. Але вона прагне розплутати цей клубок, власне, саме життя веде її земним шляхом і навертає в чаклунство. Лише так Северина має змогу врятуватися і врятувати інших під час війни. «Черевички Божої Матері» на фоні нашої сучасності серйозна спроба осмислити історію. Авторка добре знає історичне тло, на якому відбуваються події, вона органічно і невимушено почувається серед буковинських традицій, замовлянь, нашіптування; вона блискуче володіє мовою, а точніше говіркою своїх героїв, вона бачить життя буковинців зсередини та й сама живе серед тогочасних людей не як сторонній оповідач.

Дана повість – це ще одна мандрівка в українське історичне пекло. Нещадна мандрівка, без лукавства. Вона жорстока, така, як бувають одні люди до інших, але у письменниці, на жаль, немає відповіді, чому люди так робили в тому часі.

Марія Матіос належить до тих митців, які найвиразніші, найпродуктивніші особливості та ознаки своєї манери спроможні акумулювати в нових текстах.

Повісті М. Матіос виконують важливу функцію: відкривають великій Україні світ Карпат, світ Буковини, як свого часу це зробив Михайло Коцюбинський.

Список використаних джерел:

1. Голобородько Ярослав. Буковинська орнаментика Марії Матіос. *Вісник Національної академії наук України*. К., 2008. Вип. 3. С. 66–73.
2. Голобородько Ярослав. Соціум душевних драм. Рефлексії над текстами Марії Матіос. *Дзеркало тижня*. 2009. С. 6–19.
3. Літературознавчий словник-довідник *Nota bene* / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. К. : ВУ Академія, 2007. 699 с.

4. Марія Матіос. Мама Маріца – дружина Христофора Колумба. Львів: Піраміда, 2009. 176 с.
5. Матіос Марія. Черевички Божої Матері: вирвана сторінка з буковинської саги: Повість. Львів: ЛА Піраміда, 2013. 208 с.
6. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза: постмодерний період. К.: Академія, 2008. 248 с.
7. Шевчук В. Мисленне дерево: роман-есе про давній Київ. К.: Молодь, 1989. 360 с.

Гадюк Р. В.

аспірантка IV курсу кафедри української мови

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИКИ ПРОХАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ

У сучасній лінгвістиці зростає зацікавлення мовознавців до процесу письмової комунікації людей різних епох, соціального статусу, професійної діяльності. Особливу увагу науковці приділяють аналізу способів реалізації комунікативних і мовних особливостей у текстах різних стилів і жанрів.

Листи стали об'єктом багатоаспектного дослідження: мовознавці вивчають жанрово-стильову специфіку епістолярію, структуру листа, особливості функціонування в епістолярних текстах мовних одиниць різних рівнів та ін. Проте загальноприйнятий статус епістолярію досі в науці не визначений. І. А. Котяш стверджує, що «осереддя кола дискусійних питань, пов'язаних із теорією листування, є проблема визначення теоретичного статусу листа, його приналежності до певного семантично-мовленнєвого типу засобів сучасної комунікації» [5, с. 44].

Специфіка епістолярних текстів виражається в тому, що вони, з одного боку, наближені до усної мови, оскільки автор у них виступає як суб'єкт й ініціатор комунікації, який будує монолог, звернений до конкретного адресата; з іншої – віддаленість адресата в просторі і часі зумовлює необхідність максимально точної передачі комунікативних намірів автора листа.

Особливе місце в парадигмі інтенцій займають комунікативні засоби, пов'язані з вираженням прохання. С. К. Богдан стверджує, що «формули прохання належать до частовживаних в епістолярії конструкцій, що зумовлено жанром листа та наявністю відповідної

комунікативної ситуації» [1, с. 394]. На відміну від таких мовленнєвих актів як вибачення, побажання, подяка, у яких головним суб'єктом є адресант, що змінює навколишню дійсність вербалізацією певної модальності, головним суб'єктом комунікативного акту прохання є адресат, саме він може змінити навколишню дійсність своїми діями, про які його просить автор повідомлення.

Якщо розглядати епістолярний стиль в умовах сьогодення, то спостерігаємо скорочення кількості письмового міжособистісного спілкування. Значно знижує та навіть витісняє інші форми спілкування, зокрема класичні способи поштової кореспонденції, електронна комунікація. Проте стверджуємо, що традиційна форма епістоли збереглась у дитячому листуванні, де адресатом є Святий Миколай.

Як зазначає С. К. Богдан, ці тексти об'єднують однотипність отримувача листа і стереотипність комунікативної поведінки [2]. Домінантними є формули прохання, їх відсутність сприймається радше як порушення жанрових ознак, аніж норма. А тому прохальна семантика є визначальною для цього типу текстів. Специфіка прохань зумовлена заздалегідь програмованим результатом бажаних комунікативних дій адресата: отримання подарунка. В основі прохальних висловлень найчастіше використовуються опорні лексеми *прошу, хочу попросити*. Напр.: *Гарно прошу подарувати мені кілограм апельсин* [3, с. 40]. Окрім конструкцій з модальною семантикою прохання про певні матеріальні чи духовні набутки, подибуємо прохання з узвичаєними мовно-етикетними формами вибачення: *Дуже прошу Тебе вибачити мені мої гріхи* [3, с. 59]; *Я був не зовсім чемний, вибач мене будь ласка, я більше так не буду* [3, с. 33]; *Дуже прошу Тебе вибачити мені мої гріхи* [3, с. 9]. Знаходимо зразки з модальним значенням умовного способу: *Я хотів би попросити маленький поїзд, часом виражених питальними конструкціями Чи не могли б Ви подарувати мені цікаву книжку або музичну шкатулку?* [3, с. 64].

Розвиток нових засобів комунікації (інтернет, гаджети, електронна пошта та ін.) трансформують традиційну паперову епістолу. На зміну паперовому листуванню приходять мовленнєві жанри, які не можуть реалізуватись за межами інтернет-комунікації, наприклад, sms повідомлення чи email.

Виділяємо два типи епістоли, які найчастіше функціонують в інтернет-ресурсах. До першого типу відносимо епістоли, які передаються за допомогою соціальних мереж («Facebook», «Viber», «Messenger» та ін.), електронної пошти, повідомлення, які мають вираження на платформах сайтів, чатів та форумів.

До другого типу відносимо жанр епістолярного стилю – відкритий лист [4; 6]. На відміну від традиційного листа, відкритий лист синтезує в собі дві функції: зберігає особисто-інформаційну та доповнюється

функцією соціального впливу. Відкритий лист як елемент засобів масової інформації впливає як на адресата, який часто є офіційною державною особою, так і на широку аудиторію. Такий епістолярій виражається в аналітичному осмисленні подій і реалізується зазвичай за допомогою офіційної мови. Сам факт того, що лист опублікований у мережі Інтернет, вказує на те, що він передбачає масовість ознайомлення з ним і призначений для широкої аудиторії.

Проаналізувавши відкриті листи з модальною семантикою прохання на онлайн-сторінці Офіційного інтернет-представництва Президента України Володимира Зеленського, виділяємо такі особливості цього типу епістолярію: листи-прохання, здебільшого, окрім самого прохання, мають розгорнуте обґрунтування: *Унікальним фундам Музею історії міста Києва загрожує загибель, оскільки чергове тимчасове та невідповідне приміщення сприятиме їхній руйнації та можливому остаточному знищенню. У зв'язку з цим, Пане Президенте, просимо Вашого сприяння; покликання на організаційно-ділові документи, нормативні акти, Конституцію України: Пане Президенте, просимо Вас скористатися своїми наданими Конституцією та законами України повноваженнями, й вплинути на відповідні законотворчі процеси в Україні.*

Звертаючись до адресата, адресант використовує стратегію ввічливості, демонструє дотримання суспільних етикетних норм (*Шановний пане Президенте, на посаді президента ми просимо Вас заявити про неприпустимість вибіркового використання судових рішень про доступ до джерел інформації; Громадяни села просять Вас, шановний Володимире Олександровичу, втрутитися у вирішення даного питання*).

Цікавою особливістю жанру відкритого листа є те, що інколи адресант офіційно-діловий тон висловлення поєднує з емоційно забарвленими комунікативними засобами. Наприклад, у відкритому листі українського письменника-сатирика Олега Черногуза до Президента України автор використовує експресивно марковані слова й конструкції, що виражають інтенцію прохання, мольби чи благання: *Зробіть це, мій дорогий і коханий, в ім'я України і доведіть, що Ви її, Україну, любите як свою чарівну Олену Зеленську, свою рідну маму і, на додачу, тата. Молю Вас, благаю.* Такий синтез інтенцій у відкритому листі розуміємо як стилістичний прийом, метою якого є привернути увагу адресата до висловленого прохання, інколи – як недостатню комунікативну компетенцію адресанта.

Дослідник А. В. Курьянович до жанру відкритого листа відносить і онлайн-петиції. У своїй монографії він дає визначення й самому терміну *онлайн-петиція* – «різновид електронного епістолярного тексту, який здобув популярність у сфері сучасної масмедійної комунікації завдяки доступності створення та поширення у мережі, оперативності чи

ефективності в досягненні результату, економії зусиль, часу та матеріальних витрат» [7, с. 116].

Метою онлайн-петиції є створення тексту-звернення до представників влади. Підставою є індивідуальна чи колективна рефлексія, яка ґрунтується на конкретній соціальній проблемі. Метою петиції є вираження інтенції прохання чи вимоги усунення проблеми безпосередньо конкретно сформульованим способом вирішення, збором підписів для підтримання запропонованої ініціативи, розповсюдження петиції та оприлюднення результатів.

Для епістолярної комунікації, що реалізується через текст онлайн-петиції, є характерним особливий діалогізм. Ціль комунікативної діяльності автора передбачає публічне засудження соціальної проблеми, створення ситуації суспільного резонансу, а також стимуляції представників влади до конкретної дії (ініціювати закон, скасувати закон та ін.). Проте на відміну від традиційного листування, таке висловлення не потребує вербального повідомлення-відповіді. Адресант при створенні петиції розуміє, що метою його висловлення (прохання чи вимоги) є не відповідь адресата на неї, а конкретна дія. Наприклад, на сторінці Офіційого інтернет-представництва Президента України знаходимо електронні петиції № 22/079560-еп «Просимо припинити руйнівну політику Уряду щодо технікумів і коледжів України», де адресант виражає інтенцію прохання: *Шановний пане Президенте України, просимо Вас втрутитись особисто та припинити руйнівну політику Уряду щодо технікумів і коледжів України...* Відповіддю на його звернення є або процес виконання прохання, або його ігнорування.

Комунікативно-семантична група слів, у яких реалізується інтенція прохання чи вимоги є найпоширенішою, це зумовлено кореляцією інтенції з головною функцією жанру петиції. Крім того, спостерігаємо, що в цьому жанрі модальна семантика прохання може виражати інтенцію вимоги, і навпаки – модальна симантика вимоги може виражати інтенцію прохання. Наприклад, у тексті петиції № 22/096464-еп: *Розробити та прийняти закон про відповідальність за вивезення (викидання) живих тварин на вулицю (лісосугу)* немає безпосередньо вербалізованого дієслова-виразника інтенції автора (*прошу / вимагаю*). На наш погляд, таке формулювання ґрунтується на стратегії ввічливості і дозволяє автору висловити своє бажання (прохання чи вимогу), при цьому не конкретизувати на вибраному жанрі.

У всіх розглянутих нами відкритих листах інтенцію прямого прохання автори висловлюють за допомогою дієслова першої особи однини теперішнього часу *прошу* (якщо це особисте звернення) або дієслова першої особи множини теперішнього часу *просимо* (якщо колективне чи групове): *Прошу вжити заходів, прошу звернути увагу, прошу дати вказівку, просимо Вас повідомити, просимо сприяти в... та ін.*

Спостерігаємо зразки, у яких модальна семантика прохання передана непрямо, тобто у висловленні немає відповідного дієслова, але інтенція прохання зрозуміла із контексту. Напр.: *Пане Президенте України, сподіваємось Ви втрутитесь у вирішення цього питання; Ми будемо вдячні Вам, якщо Ви докладете усіх зусиль, щоб наша школа продовжила повноцінно функціювати.*

Отже, з погляду функційної та комунікативної стилістики сучасний епістолярій кваліфікують як особливий рід дискурсивної практики, який має риси поліфункційності й полідискурсивності. Характеризуючись первинною належністю до розмовної сфери комунікації, сучасний епістолярний дискурс виявляє здатність до потенційного переходу із однієї дискурсивної ситуації в іншу. Листи набувають здатності виконувати окрім основної комунікативної цілий ряд функцій: інформативну, впливу, регулятивну, когнітивну та ін.

Список використаних джерел:

1. Богдан С. Етикетні формули прохання в епістолярії Лесі Українки. *Мовний етикет українців : традиції і сучасність*. Київ : Рідна мова, 1998. С. 393–400.
2. Богдан С. Листи до Святого Миколая: типологія структурно-семантичної організації. *Актуальні проблеми слов'янської філології : міжвуз. зб. наук. ст.* Бердянськ : БДПУ, 2009. Вип. 21. С. 238–245.
3. Будьлаласка : Вибрані дитячі листи до Святого Миколая / упор. М. Гримич . Київ : Дуліби, 2007. 77 с.
4. Здоровега В. Й. Багатоманіття документалізму і проблема жанрів. *Рад. літературознавство*. 1983. № 9. С. 7–15.
5. Котяш І. Теоретико-методологічні засади вивчення епістолярію. *Нова педагогічна думка*, 2014. № 2. С. 44–47.
6. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ ст. Київ : НАН України ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 1998. 305 с.
7. Курьянович А. В. Теоретические вопросы изучения эпистолярия в современной лингвистике: монография. Томск : Изд-во Томского гос. пед. ун-та, 2013. 220 с.

Кулінська Я. І.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри україністики

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

НЕВЖЕ ЩОДЕННИК: ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЖАНРУ

До проблеми щоденникового жанру зарубіжні й українські науковці зверталися неодноразово: жанрова природа щоденника, його різновиди, приналежність чи ні до літератури ставали об'єктом наукових студій і дискусій в різні роки. Приміром, щоденник вважали самостійним [1, с. 225] і проміжним жанром [6], називали жанровим різновидом автодокументальної прози [2, с. 435] зараховували до мемуарів [9] та О.Галич [5] і літератури нон-фікшн [3, с. 66].

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття зацікавленість проблемою дещо знизилася, та переламні події 2013–2014 рр., зокрема Революція Гідності й російсько-українська війна на Сході, не лише повернули жанр до активного літературного обігу, а й перетворили його на один із найзатребуваніших у сучасному суспільстві.

Протягом 2014–2020 рр. українське книговидання поповнилося кількома десятками воєнних щоденників, найвідоміші з них – «100 днів полону, або позивний «911» В. Макеева (2015), «Хроніка одного батальйону» І. Орла (2016), «Савур-Могिला. Військові щоденники» М. Музики, А. Пальваля і П. Потехіна (2017), «Синдром АТО. Нотатки «Айболіта» В. Стеблюка (2017), «Нотатник мобілізованого» Н. Розлуцького (2018), «Військовий щоденник» (2014–2015) О. Мамалуя (2019), «Іловайський щоденник» Р. Зіненка (2020) та ін.

Деякі щоденники виходили одразу двома мовами й мали перевидання («Військовий щоденник» (2014–2015) О. Мамалуя), деякі, як-от Валерії Бурлакової «Життя Р.С.», – драматизували [4].

Та попри популярність жанру, предметом системних наукових досліджень воєнні щоденники досі не ставали. Деякі з них, зокрема, «Савур-Могिला. Військові щоденники» М. Музики, А. Пальваля і П. Потехіна, «Нотатник мобілізованого» Н. Розлуцького, «Військовий щоденник» О. Мамалуя, «Іловайський щоденник» Р. Зіненка епізодично висвітлювали в своїх наукових розвідках дослідники сучасної воєнної прози Н. Герасименко, Н. Головченко, Г. Скоріна, М. Рябченко, Г. Улюра.

Мета нашої роботи – дослідити тексти воєнних щоденників, проаналізувати їхні різновиди та специфіку, класифікувати нові тексти для повнішого представлення щоденникового жанру у сучасному вітчизняному літературознавстві.

Ми вже зауважували, що воєнні щоденники 2014–2020 рр. не є однорідними: за змістом, структурою і функціями їх слід згрупувати й поділити на *власне щоденники та художньо-публіцистичні тексти під обкладинкою щоденників* [8]. Та поява нових текстів головно у другій групі дає змогу виокремити нові ознаки творів, проаналізувати їх й типологізувати по-новому.

У традиційних щоденниках – «Хроніка одного батальйону» І. Орла, «Савур-Могила. Військові щоденники» М. Музики, А. Пальваля і П. Потехіна, «Нотатник мобілізованого» Н. Розлуцького, «Військовий щоденник» О. Мамалуя, «Лловайський щоденник» Р. Зіненка та ін. дотримані усі вимоги щоденникового жанру, зокрема, обов'язкова регулярність записів, що стосуються теперішніх подій, спонтанність таких нотаток, їхня уривчастість і фрагментарність, автобіографічність, щира й правдива оповідь від першої особи [8].

Однак поява таких творів як «Щоденник «Андерсена» І. Стрельцова (2019), «Щоденник артилериста» Г. Харченка (2019), «Жадання фронту» Позивний «Вирій» (2019), «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас» І. Михайлишина (2020), «Таки війна... Із щоденника офіцера сектору «А» Б. Кушніра (2020), «Щоденник військового лікаря» В. Чернієнка (2020), засвідчила ще раз пограничність щоденникового жанру, його гібридність і синкретичність, легкість зближення з іншими жанрами.

У групі творів під загальною назвою «щоденники» насправді подані два типи авторських текстів: 1. Завершені художні літературні твори; 2. Публіцистичні журналістські матеріали, що можуть стати художніми творами за бажання їхніх авторів.

До завершених художніх творів належить «Щоденник «Андерсена» І. Стрельцова. У ньому – історії кількох наскрізних персонажів: Андрія Коробченка, командира гранатометного взводу із позивним «Тор»; його дружини Вікторії; Олександра Летючого, байкера у далекому минулому й працівника митниці в нещодавньому; хлопчика з інвалідністю Матвійка, сина колишньої однокурсниці Сашка та всіх дотичних з цими трьома головними сюжетними лініями персонажів.

Розповідь комбата стосується перебігу ведення АТО 2014-го і зокрема, оборони Мар'їнки, це реальні події з хронологією і датуванням: розповідь про армійське життя триває виважено й послідовно – російська окупація, похід у військкомат, навчальний полігон, фронт, бої, смерті. До цього монолога додається й історія дружини Андрія Вікторії, що вимушено стала волонтером, перебравши на себе функції кількох міністерств і забезпечення армійців потрібним обмундируванням на час ведення бойових дій, а згодом ще й психологом для бійців взводу – це реальна площина.

Історія Олександра Летючого викладена у спогадах – юність, студентське життя, захоплення байками, робота на митниці, багаторічна закоханість в Настю і знайомство з її сином Матвійком. Ця сюжетна лінія не позначена хронологічно й ведеться без жодних прив'язок до реальності. Довгий час вона паралельна оповіді комбата Коробченка і лише наприкінці читач розуміє, що насправді Летючого давно нема серед живих: чоловік загинув під колесами вантажівки, коли не погодився пропустити на митниці контрабандний вантаж для перших осіб держави. Оскільки душа загиблого перебуває у позачасі, то й розповіді тут ретроспективні й стосуються минулого «земного» життя. Однак після смерті Олександр став янголом-охоронцем маленького Матвійка, це до нього на свято він квапився тієї фатальної години, коли загинув під колесами ваговоза, тож нині нашіптує хлопчику свої історії, а той, прикутий до візочка, їх записує і переповідає. На противагу реальній площині комбата Коробченка – площина Олександра-Матвійка ірреальна: тут відбуваються магічні речі й перевтілення. Лише наприкінці прояснюється і назва книжки: *«...дядько Саша до мене часто приходив, коли я спав, і розказував, що він тепер на війні – охороняє свого друга. А потім він навчився охороняти й інших наших солдат, які були поруч з його другом. Так я став записувати його розповіді. Це я йому дав позивний «Андерсен». Адже на війні всі мають бути з позивними. Навіть ангели. Матвійко»* [13, с. 251].

Головним чинником, що дає змогу зараховувати цей твір до завершених літературно-художніх творів – це композиція книжки: тут відібрано й проструктуровано матеріал за правилами побудови літературного сюжету з традиційними експозицією, зав'язкою, кульмінацією, розв'язкою та епілогом. А деякі елементи щоденникової форми, використані у творі (датування, вибіркова оповідь від першої особи) – схоже на літературний авторський прийом.

Аналогічна композиція (дві площини – теперішнього й минулого, реальності та ірреальності, принцип побудови тексту за законами літературного сюжету) використані й у щоденниках «Синдром АТО. Нотатки «Айболіта»» В. Стеблюка, «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас» І. Михайлишина, «Щоденник артилериста» Г. Харченка, «Щоденник військового лікаря» В. Чернієнка.

Натомість «Таки війна... Із щоденника офіцера сектору «А» Б. Кушніра – яскравий приклад публіцистичних статей, аналітики, невеличких етюдів, що можуть перетворитися на широкоформатний твір. У Б. Кушніра так, до слова, й сталося: нещодавно вийшов друком його роман «На лінії зіткнення. Любов і ненависть», сюжет якого ґрунтується саме на матеріалах «Таки війни...».

Окрім того, еkleктичність матеріалу в «Синдромі АТО...» В. Стеблюка (розповідь про АТО й звільнення донбаських міст і містечок від бойовиків сплітається з флешбеками минулого головного героя-оповідача, його ж віршами та малою прозою) – такий синкретизм, що водночас має і елементи щоденникової форми, зокрема, датування, відповідність записів реальним подіям, фрагментарний характер оповіді, невизначеність конкретного адресата – усе це дозволяє говорити про граничність сучасного щоденникового жанру й нон-фікшн прози, про що, зокрема й зауважувала у своєму дослідженні М. Варикаша [3].

Поява таких аналітичних видань, написаної авторами-офіцерами (Б. Кушнір, В. Стеблюк) дає змогу вирізнити *офіцерську та солдатську прозу*. У першій – превалує аналітика, розповідь про військові операції, називаються й аналізуються причини, що спричинили окупацію Донбасу, припущення щодо подальших політичних і стратегічних перспектив обох сторін; у другій – переважно опис щоденного армійського життя, з ритмом окопів, меню армійської кухні, боями, госпіталем, критикою військових відомств тощо. Аналіз стратегії, поточних військових ситуацій подається вкрай рідко.

Такі книжки як «Щоденник артилериста» Г. Харченка, «Синдром АТО. Нотатки «Айболіта»» В. Стеблюка, «Щоденник військового лікаря» В. Чернієнка – можна назвати ще й *професійними виданнями* – тут деталізовані розповіді про тонкощі сучасного озброєння й порівняння його з колишнім радянським, наведені правила правильної влучної стрільби тощо («Щоденник артилериста»); про роботу медпрацівників у польових шпиталях, про особливості черевних, тазових та ін. поранень, про проведення хірургічних втручань (Нотатки «Айболіта»» В. Стеблюка, «Щоденник військового лікаря»); в обох широко вживається професійна термінологія, технічно-військова й медична лексика.

Підсумовуючи зазначимо, російсько-українська війна на Донбасі стала потужним мотиватором не лише стати на захист рідної землі від загарбника, а й взятися за перо та розповісти про свої найголовніші враження – перебування на війні, участь у АТО-ООС. Звідси й така затребуваність щоденникового жанру – приваблює доступність до різних соціальних верств, здатність відтворити масштабний матеріал, вільне оперування різними часовими пластами та демократичність оповіді.

У перші воєнні роки (2014–2017) – переважали авторські щоденники з головними ознаками жанру, згодом до них додалися ще й художньо-публіцистичні твори, які теж видаються під назвою щоденників.

Від групи перших – пізніші видання відрізняє структура художнього твору, композиційно ці щоденники складені за принципом побудови традиційного літературного сюжету, з головними й бічними сюжетними лініями, з різними персонажами, наявністю конфлікту – найчастіше

соціального. У таких щоденниках втрачається інтимність оповіді, автор не фіксує пережите винятково для себе, а нотує події з наміром розказати про них (а головне про свою участь) широкій аудиторії, тому матеріал оброблений літературно, немає фрагментарності чи уривчастості записів. Окрім цього, відсутнє або вибіркоче датування подій, наявність ретроспективних площин, оповідь ведеться не від першої особи однини тощо. Такі щоденники можна назвати синкретичними або пограничними з іншими жанрами.

Разом із тим, роботи кінцеві висновки про різновиди й специфіку сучасного воєнного щоденника – ще зарано: доки триває російсько-українська війна на Сході й публікуються нові авторські хроніки, цей жанр ще може неодноразово усіх подивувати.

Список використаних джерел:

1. Банк Н.Б. Нить времени. Москва: «Советский писатель», 1978. 245 с.
2. Бовсунівська Т.В. Основи теорії літературних жанрів: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 519 с.
3. Варикаша М.М. Гендерний дискурс у літературі non-fiction. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2013. 212 с.
4. Військовий щоденник ветеранки АТО стане театральною виставою. *Читомо*. URL: <https://chytomo.com/p-iesu-za-vijskovym-shchodennykom-veteranky-ato-postavliat-u-teatri-zankovetskoi/> (дата звернення: 28.03.21).
5. Галич О.А. Щоденник – мемуарний жанр. *Таїни художнього тексту*. 2015. № 18. URL: <https://ukrtext.dp.ua/index.php/UTEXT/article/view/104/99> (дата звернення: 28.03.21).
6. Гинзбург Л. О психологической прозе. Подготов. текста С.В. Путилов. Москва: INTRADA, 1999. 415 с.
7. Колядина А. Дневник как литературный жанр. *Литература*. 2006. № 19. URL: <https://lit.lsept.ru/article.php?ID=200601914> (дата звернення: 30.03.21)
8. Кулінська Я. Сучасні воєнні щоденники: форма самовираження чи текст пам'яті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. № 46.
9. Мережинська Г.Ю. Деякі підсумки вивчення мемуарно-автобіографічної прози. *Радянське літературознавство*. 1986. № 10. С. 43–50.
10. Рейнгольд А.С. Жанровые особенности литературного дневника и дневник как нелитературный текст. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zhanrovye-osobennosti-literaturnogo-dnevnika-i-dnevni.k-kak-neliteraturnyy-tekst-1/viewer> (дата звернення: 30.03.21)
11. Ромашкина М.В. Разновидности жанра дневника. *Вестник Башкирского университета*. 2015. Т. 20. № 3. С. 997–1000.

12. Салханова Ж.Х., Утебекова А.С. Дневник как литературный жанр. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dnevnik-kak-literaturnyy-zhanr/viewer> (дата звернення: 30.03.21).
13. Стрельцов І. «Щоденник «Андерсена». Харків: Фоліо. 2018. 251 с. (Серія «Воєнні щоденники»).
14. Чиж Н.О. Воєнний щоденник як «Текст пам'яті» в умовах екстремального напруження особистості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Вип. 65. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/7685/1/22.pdf> (дата звернення: 29.01.21).

Попович Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри історії та культури української мови

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ФУНКЦІЙНО-СЕМАНТИЧНЕ ІМЕННИКОВЕ ПОЛЕ З КІЛЬКІСНИМ ЗНАЧЕННЯМ У ГОВІРКАХ БУКОВИНИ

Логіко-розумова категорія кількості об'єктивується в мові як мовна понятійна категорія квантитативності, яка може проявлятися як у граматичній, так і в лексичній структурі мови. У лінгвістиці досить активно реалізовувалися результати пошуків, що відображають різноманіття проявів кількисності на традиційно виділюваних рівнях мови: морфологічному, лексичному, словотвірному, синтаксичному. Увагу дослідників здавна привертала проблема впорядкування різнорівневих одиниць мови, об'єднаних спільним значенням.

Розгорання досліджень з функціональної граматики уможливило аналіз мовної категорії квантитативності як функціонально-семантичної категорії чи функціонально-семантичного поля, тобто систематизацію одиниць усіх рівнів мови, що виражають різні кількісні значення, за категорійним або польовим принципом. Останні десятиріччя позначені активною увагою вчених до проблем семантичного аналізу квантитативних компонентів. Значеннєвий потенціал цих одиниць неодноразово ставав предметом вивчення Г. Арполенко, Г. Щербатюк, К. Городенської, І. Вихованця, О. Безпояско, О. Межова, А. Загнітка та ін. Структурування функціонально-семантичних полів на основі кількісних значень в українському мовознавстві розроблене ще недостатньо, а тому воно й досі залишається актуальним і відкритим для подальшого вивчення.

Зараз посилюється інтерес до вивчення говірок в українській мові. Говірки дають багатий матеріал для вивчення історії української мови. Перші наукові розвідки про говірки Буковини з'явилися лише в другій половині XIX ст. у працях науковців Чернівецького національного університету (О. Савченко, І. Чередниченко, Ю. Карпенко, В. Прокопенко, К. Герман та ін.). Ми для свого дослідження обрали говірки Буковини, а саме речення з кількісним значенням. Кількість може виражатися числівниками, іменниками, прислівниками, займенниками. Ми для свого дослідження обрали речення з кількісним значенням, де кількість виражається іменниками.

Як було зазначено, функціонально-семантичне поле (ФСП) кількості включає до свого складу різні частини мови. На основі лексико-семантичних показників у розряд визначеної кількості можна зарахувати іменники, вони часто трапляються у буковинських говірках. На позначення визначеної кількості у говірках Буковини нами зафіксовано досить широке коло іменників, що означають велику кількість. Напр.: Є ще *повний анталік вина* (Ширівці Хот., с. 19); Тобі не вломицца рука від такої *байди хліба* (Стара Жадова Стор., с. 34); Приніс *повну баньку молока* (Добринівці Заст., с. 24); На вісілю була *повна барівчина вина* (Шилівці Хот., с. 25); Тебе ни болит від такої *букати сала* (Лукачівка Кельм., с. 41); Вчара вівці добре напаслиса і дали *повне вадро молока* (Зелена Кельм., с. 45); Чобан надоїв *повне вадро* (Снячів Стор., с. 45); Ледви вітащила *корець муки* на під (Кострижівка Заст., с. 60); Вітащив *милницю пирогів* та й голоден? (Шишківці Кіцм., с. 60); Ади, набрав *гною повну гару*, шо коні ледви кегнут (Борівці Кіцм., с. 80); Ще маю *повну гілетку квашеної капусти* (Зелена Кельм., с. 83); *Повний банек бурішо* варю на нашу глоту (Горбівці Глиб., с. 84); Чоловік прийде то віднесе, я ни годна дзвігати такі *великі міхи* (Дорошівці Заст., с. 92); Привіз *повні драби снопів* (Вителівка Кіцм., с. 102); Наклав *повний земник картофлі*, хвати їму на зиму їсти (Шилівці Хот., с. 162); Василь за роботу ни дужи зздаєси, єму аби *зарплата добра* (Вартиківці Кельм., с. 163); Аничко, шо то за *кагал* си зібрав коло магазину? (Брусниця Кіцм., с. 181); Завів *кагал свиний*, а типер кажи, шо тяжко (Козиряни Кельм., с. 181); Типер у колгозі є май *вилака одая овец*, то гоня їх пасти на мочари (Шипинці Кіцм., с. 361).

У словнику буковинських говірок трапляються іменники на позначення малої кількості. Напр.: Прийшлоси оддати і ту *одробину землі*, шо так тьшко дісталаса міні (Перківці Кельм., с. 363); Лишивса *балабух тіста*, і не знаю, шо з ним робити (Лукачівка Кельм., с. 22); Хіба за таку роботу *гілеччину барабуль*? (Черешенька Вижн., с. 83); Лишилося доцюкати той *кавалчик курудзів*, а то таке тверде (Киселів Кіцм., с. 101); Боли, шо сам наївси, а крілям нима кому дати і *жмит люцерні* (Михальча Стор., с. 117); Завтра хочу ще цей *кавальчик* [землі]

заворити, аби худоба ни йшла в город (Коритне Вижн., с. 126); Влупив кавалок, як відломав, а ножом украяв *грінку хліба* (Вікно Заст., с. 180).

Нами зафіксовано іменники, що мають відповідники серед кількісних і дробових числівників (*одинка, штири, двойка, двацетка, вісімдесятка*). Напр.: Наш Василько ще до школи ни ходи, а вже файно пиши *нумиро «штири»* (Годинівка Глиб., с. 340); У него така лабка, що траба капці *сорок і п'єти нумєро* (Киселів Кіцм., с. 247); Типєр кажут *читвиртушка*, а колис то була літра (Чорнівка Нов., с. 263). Їх уживання пов'язане з вираженням мовними засобами означеної кількості об'єктів навколишнього світу, що становить зміст граматичної категорії числа. Напр.: Колис *одинка* була найліпша оцінка, так як типєр п'єть (Прилипче Заст., с. 361); Він має одні *двойки*, не хоче бити собі голову (Борівці Кіцм., с. 31); Бердо *одинацятка*, а чого снї заходи в набивки (Долиняни Хот., с. 361); *Вісімдесятка* добра до даху на хату (Снячів Стор., с. 59); Ти мене ни гули, шо маїш *штири*, бо я виділа твій зошит (Борівці Кіцм., с. 78); Де сим устромив *двацетку*, та й ни знаю де (Дорошівці Заст., с. 90); *Одинка* ни їди на главну атобузну стацію (Чагор Глиб., с. 361).

Кількість у говірках Буковини представлена такими слова як *пів, половина, півкіли, півтора, півниви*. Напр.: Купилам *півкіли бавєнки*, можи на шос здасси (Старосілля Кіцм., с. 21); Як ішли до млина, то ніхто гроші ни платив, а брали гарниц від гілетки, то *півтора кілограма* (Задубрівка Заст., с. 81); Нєньо покойні, як мали вмирати, то закликали потирє і *половина ґрунту* записали на Аницю (Слобода-Комарівці Стор., с. 339); Як казали нива, то був ланц, а як казали *півниви* – то *півланиц* (Добринівці Заст., с. 334); Давно беззимельні люди робили в пана *наполовині – за половину хліба* (Ширівці Хот., с. 316); Куцак можи мати і *півтора метра* (Банилів-Підгірний Стор., с. 245).

Особливе місце кількісних іменників пояснюється тією роллю, яку вони виконують: у їх семантику закладене значення кількості з одночасним називанням цієї кількості, так звана функція квантитативної номінації. Іменники на позначення кількості як і кількісні числівники, відповідають на запитання скільки?, отже, вказують на кількість. Напр.: А я купела дітим *кілу обаринків* (Турятка Глиб., с. 343); Несла *оберемок дров* і ожєвка урваласи (Чепоноси Хот., с. 363); Мусю пазити корову, бо *рїчиниц* минув, дес має положитиси (Горбівці Глиб., с. 376); Ви собі віпишіт на весну *мішок кузігеру* с колгоспу (Валява Кіцм., с. 238); Коли зерно міряли *лядами* (Горбівці Глиб., с. 269); Кидали *кулю*, як вона була червона (Лукачівка Кельм., с. 240); А там Василько камінь лупає, в *латри* складає (з пісні) (Кам'янка Глиб., с. 254); Траба сказати Василєви, щоб приніс сїгодні *ґрутку лєду* корові (Пригородок Хот., с. 255); Ці *кавалки дєрива* ни кидайти у тріски, з них на скільчики, на закид шос можна вібрати (Новосілка Кіцм., с. 132). Цей *кавалок*

закладаєм барабулів (Чорторія Кіцм., с. 132); Збаврала на *куту* й сухе й мокре шмате і гатки ни має, ніби то так має й бути (Старосілля Кіцм., с. 151); Колис бердарь, продавав берда дорошчі, ніш типер куштуї *кавалок полотна* на сорочку (Кам'янка Глиб., с. 29); Нема ноже, влупи собі *кавалок хліба* (Борівці Кіцм., с. 45); Як накладеса *фіру сіна або соломи*, то кладеса рубель з вужисками (Ленківці Кельм., с. 64); Дайти *гуску соли* (Слобідка Глиб., с. 78); Взяв *дарабу хліба* в торбу і кавалок солонини (Білівці Хот., с. 89); Наша бігунка має *рік* (Стара Жадова Стор., с. 31).

У буковинських говірках подибуються іменники з кількісним значенням, що означають проміжок часу. Напр.: *За тиждень* половик ухопив п'єть курят (Брусниця Кіцм., с. 243); Привезли лабу дров, то вже стане міні *на цілу зиму* (Турятка Глиб., с. 246); Їхав син до Львова після вакації, та на то ладоване *півднини* пішло (Киселів Кіцм., с. 249); Я вже захрип від тих маланок, що співали *цілу ніч* (Кисилів Кіцм., с. 275); У мандабурянці дужи довго піря тримаєси зилени і *ціле літо* мож боршь закришувати (Рідківці Нов., с. 276); Штири мастілники *за тиждень* цу хату помастя, аби лиш було веремне (Драчинці Кіцм., с. 280); Відкис мій хлопиц приніс мацюпонького песика та й граїси з ним *цалий тиждень* (Заставна, с. 282); Моріжник може бути зилений *цалий рік*, як нима морозів (Шипинці Кіцм., с. 296); Кажут, що перший раз нависні добе вигіти чірвоного мотиля і будиш *цалий рік* здоров (Рідківці Нов., с. 297); Поробили міні виликі вікна з оберлюфтами, а я *цалий вік* звікувала з малими (Дорошівці Заст., с. 346).

Іменники з кількісним значенням можуть означати приблизну кількість. Напр.: *Зо півгодини* піде на жмакане у порошок, а потому ше може на полокане то саме (Василів Заст., с. 117); Кури такі заголоднені, *якби с тиждінь* нічо ни їли (Струлецький Кут Кіцм., с. 128); Мине так цирулик обжулив, *шо с півроку* стригтиси ни буди треба (Берегомет Вижн., с. 347); Лампочкова хата може стояти *і сорок год* (Білівці Хот., с. 250); Цілу ніч не спала, бо дитина мала огонь *до сорока* (Романківці Сок., с. 360); До типер так си мучі жінки, як колис, *до ста ладінок* спірадали за зиму, а ще кілька клочі! (Борівці Кіцм., с. 249).

Кількісні іменники можуть означати обмеження в часі. Напр.: Ни знаю, ци ківна: *лиш з місяць* тому до бика загадувала (Слобода-Банилів Вижн., с. 127); І роботи нима, *лиш день* збавив (Коритне Вижн., с. 151).

Дуже часто у «Словнику буковинських говірок» подибуємо іменники, що означають міру. Напр.: У *ділетку* кладут сало, бринзу (Подвірне Нов., с. 96); Тета принесла нам *збаночок молока* (Білівці Хот., с. 152); А я у садочку, назбирала *збанок ягід* (Кельменці, с. 152); Здойми с поду *мішок курудзів* (Білівці Хот., с. 160); Нарвалам *торбу кобилюх*, а вони пофлячилиси, аш плечі мокрі (Онут Заст., с. 179); Я думаю, *шо каушів вівса* буди доста (Михайлівка Глиб., с. 181); *Пагарьчик*

за пагарьчиком і так набравси, як бідний у суботу (Горбівці Глиб., с. 376); Віпив рано лиш пагарь молока і пішов на роботу (Турятка Глиб., с. 367); Єк хочиш, шоби корова добри си доїла, а вівці давали вовну, на різдво обілляй молоком основок, а на свіщі спали жмит вовни (Кліводин Кіцм., с. 369); Вже мішьок повний, вже й россипаеси. Ни сипте! (Слобода-Комарівці Стор., с. 334); Озми горне та начирни собі води с путні (Борівці Кіцм., с. 325); Дай віпити літирку мусту (Білівці Хот., с. 301); Ліктьом зміряла та й маю провідний аришин (Ширівці Хот., с. 19); Ара, мой, приниси казан води (Білівці Хот., с. 19); Бігме ніц ни пив, кум дав лиш порцію дириняку (Шилівці Хот., с. 91); Я принесла гарчик гусленки (Багна Вижн., с. 81); Хлопчи, подай ми горш і води (Ясени Стор., с. 75); Зацідила горне молока, траба смитани борьшь забілити (Старосілля Кіцм., с. 74); Дай міні літру води, бо так упрів, шо но (Великий Кучурів Стор., с. 263); Ледви м упросила, би віпив літирку молока (Борівці Кіцм., с. 263); Ади, варю цілий гавдун, і ті свини ща замало (Дорошівці Заст., с. 79).

Іменники на позначення міри можуть означати і розподільну кількість. Напр.: Аби так і наша давала ще с по путенці молока рано й увечир, то би добри (Стрілецький Кут Кіцм., с. 120).

Отже, місце кількісних іменників пояснюється тією роллю, яку вони виконують: у їх семантику закладене значення кількості з одночасним називанням цієї кількості, так звана функція квантитативної номінації. Іменники перебувають у сфері міжкатегоріального переходу від іменника до числівника.

Лічильні іменники мають конкретне кількісне наповнення і займають відповідне місце в числовому ряді.

Ядро ФСП кількості займають іменники на позначення визначеної малої та великої кількості, а периферію – іменники на позначення міри та розподільної кількості.

Список використаних джерел:

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. К.: Наук. думка, 1980. 239 с.
2. Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (Функціональний аналіз). К.: Наук. думка, 1991. 169 с.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / За ред. К. Г. Городенської. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

Приймачок О. І.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії та культури української мови
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

МОВНІ АНОРМАТИВИ ЯК ПРЕДМЕТ ЮРИСЛІНГВІСТИКИ

Юрислінгвістика як галузь міждисциплінарних досліджень мови і права перебуває на стадії активних наукових пошуків щодо вдосконалення мови законодавства, забезпечення узгодженості в правовій системі, усунення мовних конфліктів, пов'язаних з юриспруденцією. Мова, як відомо, є не просто засобом вираження волі законодавця, а формою існування самого права.

Проблеми юрислінгвістики багатогранні, деякі з них потребують одночасно юридичної та лінгвістичної компетенції, інші – глибокого теоретичного осмислення й подальших практичних рекомендацій [3, с. 155]. Для досягнення високої якості змісту та форми нормативно-правових актів необхідно розробити й закріпити на законодавчому рівні систему лінгвостилістичних правил їхнього укладання й написання, встановити обов'язкову лінгвістичну експертизу законодавчих актів, запровадити вивчення законотворчої техніки різних галузей права [3].

Поняття «мова права» розуміють по-різному. Одні вважають її окремим функційним різновидом літературної мови з характерними лінгвостилістичними та структурно-жанровими ознаками [1, с. 156]; інші традиційно називають її підстилем офіційно-ділового стилю. Однак важко заперечити той факт, що мова права сама по собі буває різною і застосовується в різних дискурсах, зокрема в науковому. Саме тут, у мові юридичної науки, у ході наукових дебатів, захисту дипломів і дисертацій, написанні статей, підручників, посібників і рецензій відбувається осмислення й оновлення термінологічного апарату, шліфування й коментування «букви закону». Матеріалом для цього дослідження стали статті з останнього номера електронного наукового видання «Вісник асоціації кримінального права України» (№ 14, Т. 2), а конкретним предметом – мовні помилки, що спорадично трапляються в текстах.

Найчастотніші лексичні аномалії (окрім проблемних випадків термінотворення) в науковому дискурсі правознавства можна поділити на дві групи. До першої належить вживання слів у невластивому їм значенні, і насамперед це стосується лексем *вірний* / *невірний* і *даний*. Наприклад: *Такий підхід дозволить також знайти вірне місце нормам про добровільну відмову...; Таке обґрунтування було б вірним за умови...; Він повинен унеможливити прийняття недосконалих законів*

та **невірно** застосування норм...; Такий підхід уявляється єдиним **вірним**; **Дане** діяння вже не можна визнати замахом на злочин; Слід зазначити, що **даний** закон закріпив концептуально нове положення; Це виділяє **дану** категорію осіб, які підлягають амністії... Звернувшись до тлумачного словника української мови, науковці-юристи помітили б, що «вірний 1. Який заслуговує на довір'я; постійний у своїх поглядах і почуттях; відданий; який незмінно дотримується чого-небудь, не зраджує» [2, с. 189]. І лише в розмовному мовленні рідко вживають це слово у значенні «2. Те саме, що правильний, правдивий, точний» (Там само). Оскільки стиль наукової статті не допускає розмовно-просторічних вкраплень, то в усіх вищенаведених прикладах потрібно вжити лексему **правильний**. Щодо іншого слова з рекордними показниками ненормативного вжитку, то воно в українській мові має всього два значення: «даний 1. Дієприкметник пас. мин. часу до дати; 2. У значенні прикметника: цей, наявний» [2, с. 273], тобто **цей закон, ця категорія осіб, це (таке) діяння**.

З тієї самої причини (інтерферентний вплив російської мови) вжито марковані лексеми в наступних контекстах: **Законодавець змішав** в одному законодавчому акті ідеї французької та німецької систем; Особливу **цікавість** на сьогодні становить Закон України «Про амністію у 2016 році»; Верховний Суд сформував достатньо **обищрну**, але далеко не однозначну практику щодо тлумачення змісту та форм...; Слід **відмітити** ще одну неточність у формулюванні...; Алогічним **виглядає** розміщення норм про добровільну відмову при незакінченому злочині...; Зумовлено це ... тривалою дискусією в науці кримінального права про зміст такої **оціночної** категорії, як каяття...; З юридичної **точки зору** важливою є саме когнітивна **складова**... Особливо впадають у вічі випадки збереження в українському науковому тексті невластивих нашій мові словоформ з суфіксами –уч- (-юч-) / -ач- (-яч-): **Існуючі** недоліки механізму застосування амністії...; ...**правопорушник** не погоджується із поставленням йому в провину **кваліфікуючих** ознак; Верховний Суд неодноразово переглядав рішення судів **нижчестоящих** інстанцій...; Вони можуть мати значення для врахування такої **пом'якшуючої** обставини...

Чистими кальками з російської мови є виділені уривки в таких контекстах: Воно розглядається **в залежності** (рос. в зависимости) від позиції конкретного законодавця як підстава для звільнення; ...гуманізм **по відношенню** (рос. по отношению) до злочинця неможливий без гуманізму стосовно жертви...; **Разом з тим** (рос. вместе с тем) і сам Проект також повинен ґрунтуватися на задекларованих принципах; **Справа у тім** (рос. дело в том), що своєю природою кримінальна відповідальність пов'язана із понесенням особою негативних наслідків...; ... **у дійсності** (рос. в действительности) такої

відповідності немає; Прийнятий закон можна назвати у деякій мірі (рос. в некоторой степени) особливим; Зумовлено це, в першу чергу (рос. в первую очередь), тривалою дискусією в науці кримінального права...; добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею (рос. по собственной воле) замаху на кримінальне правопорушення...; Тим не менш (рос. тем не менее) багато проблем не знайшли свого остаточного вирішення.

Наступну групу анормативів метамови сучасної юридичної статті становлять граматичні хиби. Найменше їх у системі словозміни: *Аналіз небагатьох наявних теоретичних **доробок** (замість доробків) із проблематики провини...; У цих і всіх подібних їм (замість до них) випадках постає питання...; Така об'єктивізація може виявлятися у публічному чи особистому висловленні своїх **співчуттів** (замість свого співчуття); Щире каяття виявляється через усвідомлення особою своєї провини, щиросердний жаль про вчинене і **засудженням** (замість засудження) власної небезпечної поведінки; Сама природа заохочувальних норм, до яких, поза **усяких сумнівів** (замість усяким сумнівом) належать і приписи щодо щирого каяття. Частіше граматичні помилки спричинені синтаксичними особливостями іменного чи дієслівного керування. Наприклад: *Протягом останніх років Верховний Суд надав тлумачення **значній** (замість значної) кількості норм права; ... пропонується механізм забезпечення **відповідності та застосування** кримінального закону його принципам; Це **виділяє** дану категорію осіб ... в привілейований **статус**; Алогічним виглядає розміщення норм про добровільну відмову **раніше норм** про співучасть у злочині; Така об'єктивізація може виявлятися у публічному чи особистому висловленні ... почуття жалю **потерпілому** (замість до потерпілого).**

Синтаксичні анормативи на рівні речення найчастіше пов'язані зі значним переважанням пасивних конструкцій, особливо з дієслівними формами з постфіксом –ся (–сь). Наприклад: *Змін до цієї статті не **вносилось**, і додаткових винятків не **встановлювалось**; Застосування амністії не **пов'язується** законодавцем ані з проявами позитивної посткримінальної поведінки...; Вказаний недолік існує досить давно та не **помічається** не лише українським законодавцем; Останнім часом **спостерігається** значне посилення ролі правозастосовної практики Верховного Суду...; Науковцями були **висловлені** різні підходи з цього питання; ... у значній частині правових норм цього закону **вказується** на заборону застосування амністії...; ... органи, на які **покладається** виконання закону про амністію...; в законі **вказується**...; У статті **аналізується** проект...; Дія закону **поширюється** на найбільш незахищені та соціально вразливі категорії підсудних. Науковий стиль справді вимагає певного знеособлення, але в українській мові існують*

різноманітні засоби для конструювання безособових конструкцій, які, своєю чергою, в одному тексті обов'язково мають комбінуватися з іншими типами речень. А побудови на кшталт *Уявляється, що..., Видається, що..., Вирішення проблеми бачиться...* загалом є неприпустимими в жодному стилі чи жанрі як кальки з іншої мови, що руйнують синтаксичну систему української мови.

На жаль, в аналізованих текстах трапляється чимало пунктуаційних помилок. Найчастіше вони трапляються при вставних словах (*отже, наприклад, іншими словами* не виділено комами), і навпаки, розділові знаки вжито там, де цієї категорії загалом немає (*натомість, у зв'язку з цим, тобто, а саме, зокрема, разом з тим, тим не менш*). Подеколи відсутні коми в складносурядних (зі сполучником і) і складнопідрядних реченнях, особливо коли підрядна частина знаходиться в середині головної або приєднана складеним сполучником.

Насамкінець варто звернути увагу на численні випадки порушення норм милозвучності, коли автори публікацій не використовують можливі варіанти сполучників, прийменників, префіксів, аби уникати збігу кількох голосних чи приголосних. Наприклад: *З метою удосконалення* (замість вдосконалення); *Аналогічна позиція висловлена і у інших постановах* (замість і в інших); *Одним з напрямків* (замість із) тощо.

Як бачимо, лінгвістичного впорядкування потребує не лише мова законодавства як така, але й увесь юридичний дискурс, бо точність і зрозумілість правових формулювань, чіткість мовного їх утілення, правильність і однозначність уживання сприяють належному тлумаченню нормативно-правових актів.

Список використаних джерел:

1. Артикуца Н. Мова права та її вивчення студентами юридичних спеціальностей. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49. С. 155–157.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Прадід Н. Ф. У царині лінгвістики і права. Сімферополь: Ельніно, 2006. 255 с.

ЛЕКСЕМА «ГІДНІСТЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Вивчення лінгвокультури (індивідуальної, колективної, етнічної), зокрема її реконструкція на різних часових зрізах, залишається надзвичайно актуальним завданням сучасної лінгвістики, про що свідчать праці українських (А. Вежицька, І. Голубовська, О. Горошко, С. Єрмоленко, Л. Іванова, Т. Радзівська, О. Снитко, Г. Яворська, Л. Гнатюк) та зарубіжних дослідників (Н. Арутюнова, Т. Вендіна, В. Живов, В. Карасик, Р. Кісь, В. Красних, З. Мушинський, С. Нікітіна, І. Привалова, Є. Тарасова, Н. Уфімцева, Б. Успенський).

Поняття «лінгвокультура» має надзвичайно широке трактування: у різних джерелах зміст лінгвокультури трактують як такий, що містить образи, прецедентні тексти та імена [6], цінності, традиції [3], арсенал мовних засобів і символів [5]. Кожен народ є представником своєї власної лінгвокультури, яка формувалася шляхом набутого культурно-історичного досвіду усієї національної спільноти.

Зміни в лінгвокультурі українців значною мірою зумовлені насильницьким насадженням чужої мови. Протягом усього часу поневолення народу українська культура, мова, традиції, звичаї, уподобання – все знецінювалось і висміювалось, що і виробило, як вважає І. Гончаренко, у нашої нації комплекс меншовартості, який лікується протилежним чуттям – національної гідності й гордості, що слід виховувати в наших дітях: розповідати про прояви героїчної боротьби нашого народу за свою свободу [3, с. 54]. Отже, вивчення питання гідності як складника українського національного характеру та лінгвокультури завжди було і нині залишається **актуальним**.

Мета пропонованого дослідження – простежити динаміку вживання лексики *гідність* в українській лінгвокультурі з початку ХХ ст. по наш час. **Об'єкт** вивчення – український національний характер. **Предмет** аналізу – динаміка вживання слова *гідність* в українській лінгвокультурі. **Джерельною базою** вивчення послуговували матеріали ГРАК (Генерально-регіональний анотований корпус української мови) [1] та Корпусу української мови MOVA.info [2]. Перед собою ставимо такі **завдання**: 1. розкрити динаміку вживання лексики *гідність* в українській лінгвокультурі з початку ХХ ст. й по нині, зважаючи на переломні періоди в історії України; 2. простежити, у якому стилі мови і в яких авторів творів слово *гідність* зустрічається найчастіше.

При цьому варто зазначити, що опиратися на результати нашого дослідження можна лише з певними застереженнями, оскільки лінгвістичний корпус ГРАК не є достатньо репрезентативним, адже на частотність слова впливає наповненість корпусу, а ГРАК поки не можна вважати достатньо наповненим. Варто також взяти до уваги, що корпус є неоднорідним, оскільки в ньому представлена різна кількість текстів з кожного стилю. Окрім того, дати виходу творів у світ не завжди збігаються з часом їх написання. Отже, спираючись тільки на матеріали ГРАК, не варто вдаватися до незаперечних висновків, проте можна приблизно дослідити динаміку вживання лексеми *гідність*, з'ясувати, як події в українському державотворенні впливали на лінгвокультуру народу. Частоту вживання слова *гідність* у текстах різних стилів визначали за Корпусом української мови MOVA.info.

За матеріалами ГРАК простежуємо, що лексема *гідність* фіксується в українських текстах з 1878 р. і вперше вживається в листі І. Франка до О. Рошкевич (кінець вересня 1978 р.). Лист написано у Львові. Датується він на підставі змісту: невдовзі після написання листа від 20 вересня 1878 р. І. Франко пише інший лист, у якому, окрім іншого, зазначається, що в суботу засуджено М. Павлика на шість місяців (суд відбувся 28 вересня 1878 р.). Вперше лист надруковано у Львові в шостому виданні збірника «Іван Франко. Статті і матеріали» [4].

У листі слово *гідність* вживається один раз у такому контексті: «Я чув, що ти тепер дуже стала уразлива, прикра, кожному відповідаєш гостро, навіть мамі! Чи се ти робиш по своїй волі, навмисне? Не можу вірити! Думаю радше, що тому вина твої розстроєні нерви! Але, коли можеш, миленька, не будь прикрою ні для кого, заховуйся з **гідністю**, але не різко, а особливо з мамою, жінчиною, як сама знаєш, і так досить нещасливою, нещасливішою, ніж сама о тім думає» [4].

Розглянемо динаміку частотності вживання досліджуваного слова, починаючи з початку ХХ ст.

За ГРАК у 1900-му році кількість вживань лексеми *гідність* сягає 462913 разів. Якщо провести пряму на створеному нами графіку від першої фіксації слова і до 2020 р., то видно, що досліджувана лексема стає все більш частотною (рис. 1).

Під час Української революції, у 1917 – 1918 рр., різкого зростання частотності вживання слова *гідність* не простежуємо: у 1916 р. ця лексема зустрічається 373 313 разів, у порівнянні з 1917 р. її вживання збільшується майже на 500 тисяч і сягає 849 644 разів. У 1918 р. частотність вживання зменшується на 200 тисяч. З 1919 р. по 1955 р. частота вживання досліджуваного слова залишається незмінною.

Стрімке зростання частоти вживання лексеми *гідність* простежується з початку 1970-х років і досягає вершини в 1978 р. – 8 238548 вживань (наслідки діяльності шістдесятників, активний

дисидентський рух). Різке зменшення частотності – до 3 557096 вживань простежуємо в 1982 р. На нашу думку, це зумовлено наповненістю корпусу, оскільки ніякими історичними подіями, окрім того, що йдеться про період застою в Радянському Союзі, до складу якого входила Україна, таке явище пояснити не можна. З 1987 р. вживання лексеми знову зростає й у 1994 р. сягає майже 7 млн разів (чорнобильська трагедія, здобуття Україною незалежності).

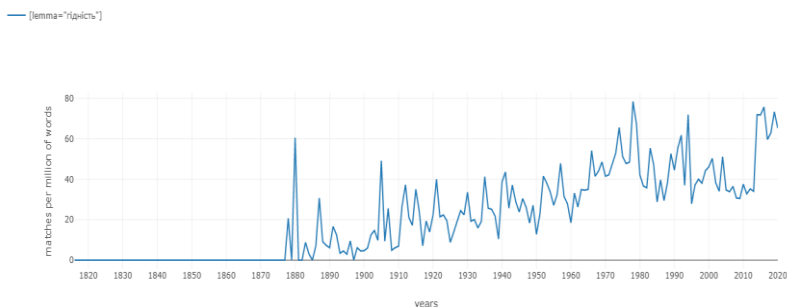

Рис. 1. Графік динаміки частотності вживання лексеми *гідність* з 1878 р. по 2020 р.

За час Революції на граніті особливих змін у частотності вживання слова *гідність* не простежуємо. У 1990 р. ця цифра складає 4 040882 рази і починає потроху зростати, у 1991 р. становить уже майже 6 млн (5 702412).

З 1995 до 2003 р. кількість вживань досліджуваної лексеми коливається в межах трьох – чотирьох мільйонів, а з 2004 р., коли відбулася Помаранчева революція, стрімко зростає до майже 5 млн (4 798821) і потім знову зменшується.

Цікавими є показники частотності вживання лексеми *гідність* за часів Революції Гідності. У 2013 р. кількість вживань цього слова сягає 3 235629 разів. Вона стрімко зростає в 2014 р. – до 7 млн, що на 4 млн більше від попереднього року. До 2020 р. частотність вживання досліджуваної лексеми коливається в цих же межах.

Отже, за корпусом ГРАК кількість вживань слова *гідність* зростає під час Помаранчевої революції (2004 р.) майже на 2 млн у порівнянні з попередніми роками, у період Революції Гідності (2013 р.) – на 4 млн. У часи Української революції (1917 – 1918 рр.) та Революції на граніті (1990 р.) різкі зміни в динаміці частотності вживання лексеми не простежуються.

Найчастіше (понад 100 слововживань) лексема *гідність* фіксується у працях таких українських авторів: О. Вертій, П. Загребельний,

Є. Попович, Є. Сверстюк, К. Ксьондзик, В. Шовкун, Г. Трегуб, Л. Силенко, Олесь Гончар, В. Тертишник, Н. Дрьоміна-Волок. Результати спостереження подаємо в табл. 1.

Таблиця 1

Частотність вживання слова *гідність* у текстах українських авторів (за корпусом ГРАК станом на 31.03.2021 р.)

Автор	Кількість слововживань
Вертій О.	251
Загребельний П.	194
Попович Є.	164
Сверстюк Є.	143
Ксьонзик К.	132
Шовкун В.	122
Трегуб Г.	116
Силенко Л.	115
Гончар О.	113
Тертишник В.	105
Дрьоміна-Волок Н.	103

Отже, найчастіше лексема *гідність* зустрічається у творах українського публіциста Олексія Вертія – 251 раз, у письменника Павла Загребельного – 194 рази, у перекладача Євгена Поповича – 164 рази.

Проаналізувавши матеріали Корпусу української мови MOVA.info, ми з'ясували, у яких стилях української мови слово *гідність* вживається найчастіше. Результати спостереження відображені в табл. 2.

Таблиця 2

Частотність вживання лексеми *гідність* у текстах творів різних стилів української мови (за Корпусом української мови MOVA.info станом на 01.07.2018 р.)

Стиль	Абсолютна частота вживань	Тексти творів
Публіцистичний	2489	1751
Художній (проза)	1295	690
Науковий	597	189
Офіційно-діловий	99	52
Художній (поезія)	17	16

Отже, найбільшу кількість творів, де зустрічається слово *гідність*, фіксуємо в публіцистичному стилі (1751 текст), рідше – у художньому

стилі (проза) (690 текстів), порівняно рідко – у науковому стилі (189 текстів), зрідка – в офіційно-діловому стилі (52 тексти), найрідше – у поезії (16 текстів).

Результати проведеного нами спостереження свідчать про тісний взаємозв'язок частотності вживання слова *гідність* із суспільно-політичними подіями в історії українського народу. **Перспективу** дослідження вбачаємо у вивченні концепта ГІДНІСТЬ.

Список використаних джерел:

1. Генеральний регіонально анотований корпус української мови. URL: <http://uacorporus.org/> (дата звернення : 20.01.2021).
2. Корпус української мови MOVA.info. URL: <http://www.mova.info/corpus.aspx> (дата звернення : 23.03.2021).
3. Кульчицький О. Світовідчуття українця : Українська душа. Київ : 1992. 127 с.
4. Лист І. Франка до О. Рошкевич. URL: <https://www.i-franko.name/uk/Corresp/1878/1878-09-omr.html> (дата звернення : 15.03.2021).
5. Огієнко І. Рятування України. Київ : Наша культура і наука, 2005. 464 с.
6. Хархаліс У. М. Риси української ментальності та їх прояв у народній обрядовості (на прикладі Закарпаття). URL: http://www.rusnauka.com/NIU_2007/Philosophia/18373.doc.htm (дата звернення : 15.02. 2021).

НАПРЯМ 5. РОСІЙСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Елисеенко А. П.

*кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры иностранных языков*

Харьковская государственная зооветеринарная академия
г. Харьков, Украина

ФАВОРИТИЗМ В РАССКАЗЕ Б. САДОВСКОГО «ПОД ПАВЛОВЫМ ЩИТОМ»

Б. Садовской – писатель, поэт, литературный критик, автор многочисленных стилизованных рассказов, в которых описываются события, произошедшие в правление Петра I, Екатерины II, Павла I, Николая I. Способность автора воссоздавать быт и колорит предшествующих эпох была отмечена многими современниками (П. Бартенев, В. Ходасевич, Н. Гумилев и др.).

Рассказ «Под Павловым щитом» содержит многочисленные детали, указывающие на своеобразные методы правления Павла I. В качестве главных героев вводятся образы Анны Петровны Лопухиной, фаворитки Павла I и Федора Петровича Уварова, сделавшего карьеру посредством влияния на мачеху Анны Петровны. В рассказе в иронической и шуточной форме высмеивается потакание прихотям, фаворитизм, как со стороны российского самодержца, так и со стороны его подданных.

Обращение именно к образам Ф.П. Уварова и А.П. Лопухиной в рассказе несет и другой важный подтекст. Повышение по службе Уварова привело к более серьезным, роковым последствиям для российского самодержца, так как Ф.П. Уваров был одним из главных заговорщиков и принимал деятельное участие в убийстве 11 марта. По словам Н. Эйдельмана, Пален, руководитель заговора, неоднократно пользовался «болтливой откровенностью царской «прекрасной дамы»» при подготовке переворота [3, с. 446]. В книге «Цареубийство 11 марта 1801 года» сохранилось много воспоминаний, подтверждающих эту мысль. Несомненно, они были изучены Б. Садовским при создании образов.

Примечательны в этом отношении воспоминания Вельяминова-Зернова, который писал, что «император Павел – пример самодержца, который, будучи неограниченным властелином миллионов подданных и обширнейшей империи, обладал таким могуществом, что решение его могли менять судьбы народов и карту Европы, не мог защитить себя от

шайки цареубийц и придворной камарильи, от нескольких низких интриганов, искушенных в подлости и пройдошестве, и погиб ужасно и жалко» [2, с. 66]. По словам Н.А. Саблукова, Уваров «будучи любовником мачехи Лопухиной, <...> естественно, принимал также участие во всех махинациях, имевших целью завлечь императора в любовные сети. Вместе с Лопухиными прибыл он в Павловск, был переведен в конную гвардию, вскоре сделан генерал-адъютантом и все время повышался в милостях наравне с Лопухиными» [2, с. 65].

Обратим внимание еще на одну черту в правлении Павла I, которая, несомненно, вызывала многочисленные разногласия, как при жизни императора, так и после его гибели. Речь идет о желании царя быть ближе к народу, к простым солдатам, стать их заступником и, в то же время, «суд вершить» беспристрастно, несмотря на чины и должности. Б. Садовской также акцентирует на этом внимание читателя. Вначале рассказа упоминается о челобитном ящике, с которого самодержец «каждый вечер сам изволил прочитывать жалобы и доносы; на чины и звания невзирая, суд творил строгий и справедливый <...> и ежели ты виноват, все равно, будь ты прапорщик или генерал, перво-наперво отвещаешь собственной царской трости, после у графа Палена выкушаешь стаканчик лафиту, сиречь в каземате с крысами посидишь, не то архаровками-плетями поцарапает тебя полицмейстер Архаров, а там тебе, голубчику, брюхо ремнем, чтобы кишки не тряслись, посадят с фельдъегерем на тележку, и ау! Столбовым трактом прямо в Сибирь на поселенье» [1, с. 242]. Интересны в этом отношении рассуждения Я.И. Санглена, который утверждал, что «Павел хотел сильнее укрепить самодержавие, но поступками своими подкапывал под оное. Отправляя, в первом гневе, в одной и той же кибитке генерала, купца, унтер-офицера и фельдъегеря, научил нас и народ слишком рано, что различие сословий ничтожно. Это был чистый подкуп, ибо без этого различия самодержавие удержаться не может. Он нам дан был или слишком рано, или слишком поздно. Если бы он наследовал престол после Ивана Васильевича Грозного, мы благословляли бы его царствование...» [2, с. 364-365].

Таким образом, рассказ «Под Павловым щитом» раскрывает некоторые характерные черты правления Павла I, создающие при этом особый исторический контекст. Фаворитизм становится роковым для российского самодержца, так как необдуманное приближение корыстолюбивых лиц создает особый круг приближенных, способных на предательство и убийство ради собственной выгоды.

Список использованных источников:

1. Садовской Б. Под Павловым щитом / Лебединые клики. М.: Советский писатель, 1990. С. 242–248.

2. Царевубийство 11 марта 1801 года. СПб., издание А.С. Суворина, 1901, 458 с.
3. Эйдельман Н.Я. Твой восемнадцатый век. Грань веков. Твой девятнадцатый век. Полное издание в одном томе. М.: Издательство Альфа-Книга, 2017. 795 с.

НАПРЯМ 6. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА

Батринчук З. Р.

*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри англійської мови*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ВІДОКРЕМЛЕННЯ ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ, ЩО БАЗУЄТЬСЯ НА ЗМІНІ ПОРЯДКУ РОЗТАШУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ВИХІДНОЇ МОДЕЛІ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Відповідно до існуючих найбільш поширених класифікацій стилістичних засобів, відокремлення разом із інверсією складають ієрархію синтактико-стилістичних прийомів та виражальних засобів, що базуються на зміні порядку розташування компонентів вихідної моделі. *Відокремлення* – структурне та інтонаційно-сміслові виділення синтаксичної та смислової значимості. При вивченні явища відокремлення в логіко-смісловому та комунікативному аспектах увага приділяється уточнюючій та пояснювальній функціям відокремлених членів речення, а також їх високому комунікативному навантаженню [3, с. 29]. Відокремлені члени речення, як зазначає К.Ф. Шульжук, «містять елемент додаткового повідомлення, тому набувають більшої синтаксичної ваги і стилістичної виразності в реченні, ніж невідокремлені» [6, с. 162].

Стилістична значущість відокремлених членів речення часто визначається контекстом – структурним виділенням у складі речення. Значна самостійність, факультативність, інтонаційно-сміслові виділення уможливають створення різних стилістичних ефектів. Тому при стилістичному аналізі слід враховувати структурно-синтаксичне оформлення відокремленого члена, а також його місце в реченні, оскільки єдність цих аспектів зумовлюють насиченість відокремлення як виражального засобу синтаксису [5, с. 145].

Мета відокремлення – посилити, підкреслити елемент, що відокремлюється, надати йому більшої ваги в загальній семантичній структурі речення, оскільки в результаті відокремлення цей елемент стає факультативним. Деякі лінгвісти порівнюють прийом відокремлення з інверсією, беручи до уваги той факт, що вони володіють схожими функціями. Однак, на відміну від інверсії, для

відокремлення нехарактерна наявність особливих моделей побудов. Окрім того, відзначається здатність відокремлених конструкцій здійснювати сильніший вплив на читача [4, с. 40]. Стилистичні функції відокремлених членів речення різноманітні. Відокремлені конструкції дають змогу автору передавати найбільш тонкі відтінки смислу, акцентувати увагу читача на певних елементах висловлювання, уточнювати значення інших членів речення [1, с. 106]. Відокремлені члени речення виражають додаткову інформацію, членуючи речення пунктуаційно та інтонаційно. Погоджуючись із думкою В. Виноградова, розглядаємо відокремлення як другорядні члени речення, які внаслідок розриву звичних синтаксичних зв'язків виявляються ізольованими від тих членів речення, від яких вони залежать. Відокремлені члени та конструкції формують своєрідні смислові синтаксичні єдності в середині речення з метою надати сильніший ступінь виразності поняттю, яке вони описують, образу чи характеристиці. Відокремлені члени речення наповнені живою експресією, інтенсифікуються логічно чи емоційно [2, с. 190].

Матеріалом дослідження функціонування відокремлення слугували романи “Bloodline” К. Кері, “From A to X” Дж. Бергера. В прикладі „But Anastasia, *our nurse, never left her inside*” [7, с. 19] відокремлена частина підмета носить уточнюючий характер. Адже трансформувавши речення відповідно до правил розташування членів речення англійської мови, отримуємо: *but our nurse Anastasia never left her inside*. Відтак завважуємо відсутній акцент на уточненні професії дівчини, логічним наголосом володіє ім'я Anastasia.

У наступному прикладі, що також узятий із роману К. Кері „Bloodline”, маємо відокремлену конструкцію: „He was something to behold, with the commanding stature of an emperor – *at once an awe-inspiring and heartening sight*” [7, с. 23], що дозволяє автору прокоментувати враження від побаченого. Наступний приклад теж демонструє відокремлення однорідних додатків: „The loveliest things we no longer see are sunlight, clear stars on a dark night, the full moon, and summer fruit – *ripe cucumbers, pears, apples*” [8, с. 29]. У цьому випадку за допомогою перелічення та відокремлення адресант зробив спробу «намалювати» довершену бачану картину сучасності в уяві адресанта, створивши ефект ностальгії.

У прикладі „He was once a barber, *a good listener*” [8, с. 35] бачимо ізольованість додатка, водночас контраст: на формальному фоні згадки про професію чоловіка, вказано його особливість – характеристика риси характеру, яка здалась мовцю більш вагомюю, ніж рід діяльності. У прикладі „There he found in an outhouse what he was looking for – *a broom*” [8, с. 120] (наведені приклади з роману Дж. Бергера „From A to X”) відокремлений додаток, локалізований у кінці

речення, створює ефект інтриги стосовно предмета пошуку. У цитаті з того ж роману – „I do not reply with „Finland” – after Latvia, the *dullest country in Europe*” [8, с. 15] відокремлена суб’єктивна характеристика країни, відповідно до чого можемо зробити припущення щодо причин вчинку адресанта.

Звертаємо увагу також на пунктуацію речення, що містить відокремлення: зазвичай кома або тире. З огляду на комунікативну інтенцію, що несе невербальний пунктуаційний знак – у випадку тире йдеться про вагомійший логічний наголос відокремленого елемента, ніж у прикладах відокремлення за допомогою коми.

Як спостерігаємо у прикладах, відокремлення часто стосується додатків, означення, що переймають на себе логічний наголос, несуть додаткову інформацію про предмет повідомлення та виражають суб’єктивне ставлення адресанта до свого повідомлення. За умов втіленого стилістичного прийому, відокремлені елементи стають факультативним, проте вміщують додаткові характеристики описуваних предметів або об’єктів, впливаючи на конотацію висловлювання та його модальну оцінку.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у аналізі функціонування відокремлення у різних типах англомовного дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Валгина Н. С. Теория текста : учебное пособие. Москва : Логос, 2003. 173 с. (46)
2. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография : избранные труды. Москва : Наука, 1977. 310 с. (51)
3. Гуревич В. В. Стилистика английского языка. Москва : Флинта, 2017. 68 с. (71)
4. Житникова А. С. Обособление как прием усложнения структуры предложения. *Наука и школа : науч.- метод. журн.* 2013. № 4. С. 40–43. (82)
5. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О.П. Воробьева, О. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. Київ : Вища школа, 1984. 241 с. (175)
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ „Академія», 2004. 408 с. (196)
7. Berger J. From A to X. London : Verso, 2009. 198 p. (285)
8. Cary K. Bloodline. New York : Penguin Group, 2005. 324 p. (284)

Бслоусова В. В.
викладач кафедри іноземних мов
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Мітіна О. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

Мосьпан В. А.
здобувач вищої освіти II курсу
Українсько-німецький інститут
Одеського національного політехнічного університету
м. Одеса, Україна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному суспільстві дуже затребувані фахівці, що володіють здібностями і навичками, що дозволяють професіоналу бути більш маневреним і успішним в сучасних умовах ринкових відносин, ефективно виконувати великий обсяг трудової діяльності, будучи при цьому досить соціально адаптованим. Останнім часом, в психолого-педагогічних дослідженнях, особливо актуальним стало питання формування професійно грамотного працюючого фахівця в будь-якій сфері сучасного виробництва. Перспективи розвитку освіти пов'язані як з використанням інноваційних методів і технологій в свідомості освітнього процесу, так і з ростом професійної компетентності викладача [1, с. 13].

Велике значення може бути відведено комунікативному процесу в реалізації одного з важливих функціональних властивостей професійної компетентності, а саме того, яке об'єднує розвиток творчих здібностей, тому геніальне спілкування відбувається як всередині, так і на міжкультурному рівні, маючи на увазі використання іноземної мови [2, с. 57]. Новий багатогранний і різносторонній світ висуває нові вимоги до успішної процедури подання заявки в цілому і роботі з персоналом зокрема [2, с. 46]. Оскільки, відмінною рисою стану справ в різних сферах економіки бізнесу є наявність спільних підприємств та / або всіляких відносин з іноземними партнерами, тому важко уявити спілкування з персоналом без іноземної мови, як засобу спілкування.

Вони майже всі згодні з тим, що для сучасних менеджерів англійська є інструментом ефективної роботи у професійній сфері [2, с. 8]. Компетентність можна розглядати як формування здатності якісного функціонування співробітника в області певної дисципліни застосовувати деякі спеціальні знання, вміння, способи мислення, усвідомлення відповідальності за власні дії, спрямовані на організацію і застосування, творчі здібності в професійній сфері [3, с. 36].

Роль особистого, ділового та професійного спілкування, яка зростає в сучасному світі, проявляється, як в реальному спілкуванні, так і в формі електронного спілкування через електронну пошту, соціальні мережі, месенджери для миттєвого обміну повідомленнями або діаграми та їх варіанти, друк, аудіо та навіть відеоповідомлення, а також внутрішні варіанти телефонних дзвінків. Зазначені можливості комунікативних ресурсів передбачають розширення зовнішніх кордонів спілкування практично до глобальних меж. Тобто, учасникам такого широкого кола взаємодій необхідно використовувати іноземну мову для здійснення як особистого, так і виробничо-ділового спілкування. Така потреба тягне за собою збільшення попиту на працівників немовних професійних сфер, таких як технічна, інженерна, економічна, які можуть здійснювати комунікативний процес, використовуючи знання іноземної мови. Сучасні вимоги, що пред'являються до фахівців, припускають сучасні, новаторські підходи до навчання, зокрема, англійської мови [3, с. 33]. Одним з таких підходів у навчанні англійської мови може бути методичний менеджмент. Ефективність методичного управління визначається його функціями (прогнозування, планування, розробка та прийняття рішень, організація, контрольний облік), які спрямовані на реалізацію деяких необхідних етапів управлінської діяльності в навчанні [4, с. 26].

Поряд зі збільшенням числа користувачів іноземної мови серед майбутніх фахівців безпосередньо у своїй професійній діяльності, дуже важливим питанням є перспектива плідної взаємодії викладача іноземної мови і здобувачами вищої освіти немовних спеціальностей в сфері професійної орієнтації, процес навчання і в результаті підвищення якості майбутньої діяльності майбутнього фахівця за фахом. Таким чином, мовна освіта на професійно-технічній основі в рамках немовних спеціальностей стає важливим компонентом, який бере участь у створенні ефективної життя майбутнього фахівця у глобальному багатомовному та полікультурному просторі людської спільноти.

Розвиток сучасних ІТ-технологій не тільки сприяє розвитку іноземної мови, а й підкреслює його актуальність. Збільшення інформаційних і комунікативних ресурсів у мовній професійній підготовці сприяє формуванню іноземної мови як реального засобу спілкування між майбутніми фахівцями та іноземними колегами [2, с. 47]. При реалізації

функціонально-комунікативного підходу розробляються спеціально орієнтовані види мовленнєвої діяльності з метою оволодіння іноземною мовою з урахуванням специфіки майбутньої професії в рамках розвитку професійної компетентності студентів. Залучення соціокультурного підходу означає культурний розвиток майбутнього молодого фахівця, що сприяє побудові успішної ділової активності в пропонованих умовах міжкультурного спілкування, а показником наявності такої здатності є міжкультурна компетенція, яка доповнює професійну з позиції міжмовної, мовного професійного спілкування в рамках ефективної професійної діяльності [5].

Функціонально-комунікативні, соціокультурні підходи і сучасні ІТ-технології, задіяні у формуванні професійно-орієнтованої компетентності, орієнтовані на особисті здібності студента, самовдосконалення, розвиток індивідуального творчого потенціалу [2, с. 68]. Спеціально орієнтована мовна підготовка в рамках немовних технічних, економічних та інших спеціальностей дає студентам можливість виступити в майбутньому посередниками між різними мовами і культурами в діловій та соціокультурній сферах, тобто, стає свого роду інструментом формування соціальної мобільності, активності і адаптивної свідомості молодого спеціаліста. Для вирішення такого завдання соціальної адаптації та професійної самореалізації необхідно використовувати міждисциплінарний підхід в навчанні іноземної мови для професійних цілей, який представляє собою скоордиовану, еквівалентну, взаємодію навчальних дисциплін, об'єднаних одним цілим. Така реалізація міждисциплінарних відносин забезпечує основу для формування комунікативних та професійних компетенцій, що в свою чергу стає запорукою якісного навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей [5]. Наприклад, при створенні робочої навчальної програми з іноземною мовою для навчання в професійних цілях, слід зазначити, що використання іноземної мови у спеціальності сприяє підвищенню професійної компетентності майбутнього фахівця, а саме, розширює кругозір в процесі навчання. Отримання інформації іноземною мовою і, відповідно, підвищення якості та рівня ділової або виробничої сфери спілкування.

Професійно-орієнтована мовна освіта в умовах немовного освітнього середовища – це процес розвитку вміння використовувати додатково іноземну мову, як засіб спілкування в сфері професійної діяльності з урахуванням його немовної специфіки; визнати професійну культуру іноземної мови; вибудовувати адекватний продуманий толерантний діалог з учасниками міжмовного процесу спілкування [3, с. 94].

Реалізація міжкультурної компетенції передбачає здатність студентів підтримувати комунікативну взаємодію з метою реалізації певних особистих та професійних намірів в реальності, спокійно співпрацювати

у рамках різноманітного ситуаційного спілкування. Таким чином, необхідно сформувати у майбутніх фахівців вміння застосовувати на практиці іншомовну інтерпретацію мовної картини світу і спеціальності з подальшим прямим і легким доступом у відкритий інформаційно-комунікативний простір професійної діяльності. Процес об'єднання фрагментів сприйняття світу за допомогою лінгвістично сконструйованої мовної спеціальності відбувається за допомогою іноземної мови, як мовного інструменту [3, с. 49]. Таким чином, лінгвістична освіта в умовах немовного ЗВО виступає важливим інструментом успішного функціонування людини в багатомовному та полікультурному суспільстві людей. В епоху розвитку інформаційних технологій, що ведуть до модернізації як світової, так і української освіти, необхідна розробка нових ефективних принципів формування і ефективної скоординованої реалізації комунікативно-мовних і професійних компетенцій з іноземної мови для професійних цілей в непрофесійних сферах.

Список використаних джерел:

1. Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 13.
2. Писаревський І.М. Професійно-комунікативна компетентність (в туризмі): підручник. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. С. 57.
3. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі : монографія / [Біла О.О., Гуменникова Т.Р., Кічук Я.В. та ін.]. Ізмаїл : ІДГУ, 2007. 236 с.
4. Аузіна М.О. Інноваційні процеси в освіті. Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 103 с.
5. Ріхтер О.Є. Проблема використання інформаційних технологій у викладанні іноземної мови у вищому навчальному закладі. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2013/Pedagogica/5_134506.doc.htm.

Жила В. Г.
асистент кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ОПОЗИЦІЯ КОНЦЕПТІВ «РОЗУМ / ДУРІСТЬ» В КОРЕЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ)

Одним із важливих завдань сьогодення є дослідження взаємозв'язків мови, менталітету і культури народу. Адже саме «в мові виявляється характер і духовний овид нації, відтак проявляється її світобачення» [1, с. 94].

Метою нашої статті є розгляд фразеологізмів, що містять національно-зумовлені узагальнення концепту *розум / дурість*. У процесі аналізу було відібрано фразеологізми з соматичним компонентом корейської мови, що описують уявлення про розум та дурість, вилучені методом суцільної вибірки з фразеологічних словників корейської мови.

Концепт як продукт досвіду та знань людини представлений різноманітними способами: словами, асоціативними зв'язками з іншими концептами, фразеологічними одиницями, пареміями тощо. У нашому дослідженні увагу зосереджено на фразеологізмах. Адже саме фразеологічні одиниці є цінним джерелом інформації про менталітет та свідомість певного етносу, культуру і позамовну дійсність. «Вони ґрунтуються на стереотипах етносвідомості і є репрезентантами культури народу» [2, с. 768]. Фразеологізми становлять присутнє місце вербалізації національних концептів, якими насичена корейська мова та виражають певні поняття, в основу яких покладена оцінка факту. Ми виділили фразеологізми з соматичним компонентом не випадково, адже соматизми є одним із найдавніших шарів лексики та найбільш тематичною групою фразеології.

«Розум і дурість – філософські поняття, які набувають більшої уваги у сучасному суспільстві, що постійно розвивається» [3, с. 253]. Інтелектуальні здібності людини включають в себе набуті знання, досвід, здатність швидко мислити та аналізувати, знаходити правильний вихід з важких ситуацій. Розумові здібності людини – це ступінь розвитку інтелекту від мінімального до максимального, або їх відсутність.

Розум – голова. «Голова» – основний орган людського тіла, що виконує функцію управління розумовою діяльністю. Голова в корейській лінгвокультурі є символом розуму, світла. Фразеологізм 머리가 깨다 (букв. голова прокинулася) має значення у голові

посвітліло (хтось став тверезо мислити). Обертання голови (머리가 (잘) 돌아가다, 머리 회전이 빠르다, 대가리가 돌다) характеризує розумові здібності людини.

Розумна людина відрізняється в корейській лінгвокультурі очима, які можуть сяяти 눈이 빛나다, або ширше відкриватися 눈이 열리다, 눈이 뜨이다, 눈을 뜨다, 눈을 띄워 주다, підкреслюючи, що хтось став усвідомлювати, з'явилась проникливість, став краще розуміти.

Мати мозок (두뇌를 가지고) та світлий мозок (두뇌가 명석하다) характеризують людину як здібну і обдаровану.

Для репрезентації нерозумної, некмітливої людини служать соматизми, голова (머리), макітра (대가리), очі (눈) та вуха (귀). Про нерозумну людину кажуть, що в неї порожня голова (골이 비다, 머리가 비다, 머릿속이 비다), тверда голова (머리가 굳다), іржава голова (머리가 녹슬다), куряча голова (닭대가리), не вистачає голови (머리가 모자라다), чорне око (까막눈), темні очі (눈이 캄캄하다), темне вухо (귀가 어둡다), далеке вухо (귀가 멀다). Для репрезентації ще молододі, недосвідченої людини служать наступні фразеологізми 대가리에 피/물/도 안 마르다, 꼭뒤에 피/물/도 안 마르다, 머리에 피/물/도 안 마르다, 이마에 피/물/도 안 마르다 (букв. кров на макітрі / лобі / потилиці ще не обсохла).

Отже, як засвідчив проведений аналіз, фразеологічна вербалізація концепту розум / дурість досить різноманітна і широко представлена в корейській лінгвокультурі. Фразеологічні засоби на позначення інтелектуальних здібностей людини творяться здебільшого на основі соматизмів голова (머리), макітра (대가리), око (눈), вухо (귀). Оцінюючи результати дослідження, фразеологізми з соматичним компонентом відображають швидкість або відсутність рухів певних частин тіла.

Список використаних джерел:

1. П'яtkовська Т. Концепти української ментальності в мовному дискурсі паремій. *Рідний край*. 2014. № 1(30). С. 94–97.
2. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
3. Удовіченко Г.М. Аналіз вираження концептів «розум/wit» та «дурість/stupidity» через фразеологічні одиниці мови. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки*. 2016. № 2. С. 253–259.
4. 김준기, 김향숙. 현대국어 관용어 연구. 2003
5. 박영준, 최경봉. 관용어 사전. 2007

Кривов'яз Я. О.
студентка IV курсу факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ РЕМОНА КЕНО «СИНІ КВІТИ»

Французька мова, як і інші європейські мови, широко збагачувалася новими словами протягом багатьох епох, але апогеєм неології стало ХХ століття. Саме цей період став переходом від індустріального суспільства до постіндустріального. У цей час почало з'являтися і запозичуватися величезна кількість слів. Їхнє поширення Альберт Допань пов'язує з такими факторами як: науково-технічний прогрес, розвиток ЗМІ, різноманітність форм ідейно-політичної боротьби [2, с. 34].

Одним із письменників-новаторів, який уславився сміливими експериментами з мовою, різноманітними стилістичними та риторичними прийомами, Альберт Допань уважає Ремона Кено, який своїми творами фактично створює нову мову [там само, с. 43]. На його думку Ремон Кено не просто вигадує нові слова, він сміливо змінює синтаксис і морфологію, прагнучи передати сучасну французьку розмовну мову. Саме тому **метою** нашої роботи є виявлення специфіки словотворчості Ремона Кено, а за основу аналізу взято його роман «Сині квіти» (*Les Fleurs bleues*).

Протиставляючи розмовну мову нормативній, письменник виступив проти консервативної Французької академії, яка намагалася зберегти високий стиль класичної французької мови. Остання, на думку Р. Кено, до того моменту вже була мертвою і не могла повноцінно представляти сучасні авторів реалії. Таким чином, своїм основним завданням Р. Кено вважав перетворення літературної мови з метою її зближення з розмовною мовою, а засобом реалізації цього завдання стали авторські okazionalizmi, які тлумачаться нами як експресивно забарвлені слова, які є результатом творчого процесу автора та протиставлені узуальним словам.

Методом суцільної вибірки з тексту роману Р. Кено «Сині квіти» були дібрані авторські okazionalizmi, а також установлені їхні еквіваленти в перекладі досліджуваного роману українською мовою. Відібрані одиниці було проаналізовано якісно і кількісно, по-перше, щодо їхньої структури, по-друге, з урахуванням способів перекладу українською мовою.

У ході проведеного дослідження було встановлено, що найбільш використовуваним методом створення індивідуально-авторських okazіоналізмів у романі Р. Кено став **прийом фонетизації**, тобто передачі графічними знаками звуків мови. За допомогою фонетичної транскрипції було утворено 26 нових слів, або 37,1% всіх власних авторських okazіоналізмів: *la éssése* (від *la SS (=Sécurité Sociale)* – «страховка»), *les vécéés* (від *les W.C.*), *vsétes* (від *vous êtes*, буквально: «ви є»).

Другим за частотою методом неологізації встановлено **запозичення іношомовних слів** (складають 34,2% від усіх okazіоналізмів) з англійської, німецької, італійської та латинської мов:

Acheter des patates au supermarket (*patates* <фр. *potmes de terre*, *supermarket* <фр. *Supermarché*) – *Купувати картоплю в супермаркеті*.

Значна частина таких одиниць утворена шляхом **змішування англійських і французьких слів**, що створює в романі особливу мову, так звану *франгле* (див., напр., 3, с. 112). У цій групі ми також реєструємо випадки створення okazіоналізмів шляхом **транскрипції** іношомовних лексичних одиниць. Наприклад, *sanx* (від англ. *Thanks*) «спасибі».

У романі Ремона Кено «Сині квіти» інтеграція іноземних слів у систему французької мови надає особливий комізм розповіді. Окрім упровадження в текст англіцизмів (напр., від англійського дієслова *to nap* – *красти*, було утворено декілька слів: *guidenapping* (*викрадення гίδα*), *adultenapping* (*викрадення людини*), *guidenapper* (*викрадатим гίδα*), *guidenappeur* (*викрадач гίδα*), письменник створює на основі іношомовних компонентів свою власну мову, де інтегруються елементи з англійської, італійської та французької мов. Продемонструємо це на прикладі фрагмента діалогу з використанням одиниць такої мови:

- *Bon debut, replique Cidrolin.*
- *Capito? Egarrirtes ... lostes.*
- *Triste sort.*
- *Campigne? Lontano? [4].*
- *Знайшов з чого почати! – зауважив Сідролен.*
- *Начхати? Пуркуа? Ми є заблудягі ... або, як це ... гультяі.*
- *Дуже сумно.*
- *Кемпінг, пожалюста! [1].*

Третім за частотою використання прийомом є **словотвірна деривація**. Р. Кено використовує продуктивні для французької мови дериваційні моделі: шляхом афіксації було утворено 11 проаналізованих одиниць (тобто 15,7%) (*bûcheronnette* <*bûcheron* + *ette* «Дочка дроворуба»; *calembourder* <*calembour* + *d* + *er* «закаламбурити»).

Для посилення комізму й більшої виразності використовується об'єднання двох слів або його частин, тобто словотвірний **прийом контамінації**. Прикладами з роману «Сині квіти» можуть слугувати

такі okazіоналізми: *iroquoiselle* (*iroquoise* (ірокезка) + *oiselle* (простушка)), *bouddhoir* (*boudoir* (будуар) + *Bouddha* (Будда)) та інші.

При цьому зазначимо, що 10 лексичних одиниць (14,2%) утворені за допомогою **словоскладання** (наприклад: *Les fanas du couche-par-terre* < *coucher* + *par* + *terre* – «Земноводні фанатики-юнатики»), *chapechuter* (шнуряти), *iledefrancouese* (Ile-de-France) [4].

У творі зареєстровано також використання методу **телескопії**, тобто словоскладання не повних коренів слів, а їх фрагментів. Ремон Кено створює okazіоналізми з власних назв, використовуючи топоніми (*Zanzébie* < *Zanzibar* + *Namibie* «Занзібія»).

Як відомо, важливим завданням перекладача художнього тексту є максимально повна передача okazіоналізму на мову перекладу і на рівні форми, і на рівні змісту. Якщо один з цих критеріїв не виконується, то виникає перекладацька втрата, за якої початковий okazіоналізм втрачає свою головну функцію, а саме: привернення уваги читача. Видається доцільним виокремлення двох етапів у процесі перекладу авторських okazіоналізмів. По-перше, перекладач повинен з'ясувати точне значення авторського новоутворення з урахуванням контексту і його функції, яку він виконує в ньому. По-друге, необхідно здійснити адекватне перекодування цієї одиниці з урахуванням і плану, і змісту, і плану вираження лексичної одиниці, що перекладається.

Переклад роману Р. Кено з французької мови виконав Юрко Позаяк [1]. Основними прийомами перекладу okazіоналізмів у вже згаданому романі є: *калькування*, *транскрипція*, *опущення* і *узвальна заміна*. Найчастотнішим установлено прийом **калькування** (43%) (*les houatures* – *транскрипція французького les voitures* – «уатомобілі»). У низці ситуацій Ю. Позаяку вдавалося створювати нові лексичні одиниці українською мовою, повторюючи використану Р. Кено дериваційну модель. Наприклад: *le litron* – *літровка*, *de еквівалент okazіоналізму*, *утвореної шляхом суфіксації (Litre + on)*, відтворений мовою перекладу аналогічним способом (*Limpis/ уй / + к/а*). Таким чином перекладач передає не лише значення, але й зберігає форму okazіоналізму.

У той самий час частотним способом перекладу індивідуальних okazіоналізмів є **узвальна заміна** (32%), застосовувана у тих випадках, коли перекладачеві не вдалося зберегти форму або семантику авторського okazіоналізму (*слово l'achélète*, *утворений від абрєвіатури le H.L.M* – «соціальне житло», перекладений узвальним аналогом «багатопокрівка»; *potader* (від *potade* + *er*) – «кочувати» і т.д.).

Нерідко в перекладному тексті спостерігаються випадки **опущення** (25%) okazіоналізму без деформації загального значення висловлювання (напр., *опущення дієслова lister* (від *la liste* «список, перелік» + *er* (аналогічно англ. *to list*): ... *leur carte ne liste aucun des plats* – «... а в меню жодної з цих страв»). Доцільно однак зазначити, що перекладач

у цілому доклав усіх зусиль, щоб адекватно передати авторський стиль Р. Кено, заповнюючи зазначені вище «втрати» шляхом створення власних неологізмів, які не мають аналогів у творі оригіналу.

Отже, аналіз особливостей okazіоналізмів, ужитих в романі «Сині квіти», дозволяє стверджувати, що вони являють собою сукупність фонетико-графічних, лексичних і граматичних утворень. Вони стали тими знаменитими авторськими okazіоналізмами, які зробили стиль Кено неповторним і заворожуючим. Ми бачимо, як несподівано для читача на сторінках літературного твору у вигляді окремих слів виникають елементи мови, які теоретично не мають варіантів написання у мові перекладу. Такий підхід до відображення усного мовлення є вельми оригінальний, особливо у французькій мові, зважаючи на значну різницю в написанні і вимові.

Список використаних джерел:

1. Кено Р. Сині квіти / Ремон Кено; пер. з франц. Ю. Позояк. Харків: Фоліо, 2015. 219 с.
2. Doppagne A. Le néologisme chez Raymond Queneau. *Cahiers de l'association internationale des études françaises*. № 25, mai 1973. P. 91–107.
3. Etienne R. Parlez-vous français. P.: Gallimard. 1964. 379 p.
4. Queneau R. Les fleurs bleues. Paris: Éditions Gallimard, 1965. 265 p.

Куликова В. Г.
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, практики та перекладу
французької мови*

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Горбашенко А. А.
студентка факультету лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У сучасному суспільстві, коли особливо важливими є правові відносини як усередині однієї країни, так і за її межами, особливої уваги заслуговує юридична терміносистема, її упорядкування, в нормованість та доцільне використання. Саме тому дослідження закономірностей функціонування французької юридичної термінології, якою широко послуговуються не тільки в професійному середовищі, але і в усіх сферах життя, є повсякчас актуальним.

Термінологія є ядром будь-якої фахової мови, відтак, важливий критерій раціонального вживання юридичних термінів полягає у виявленні їх структурних особливостей, чим і визначається **мета** нашої наукової розвідки.

Юридичний термін – це слово або словосполучення, що позначає спеціальне поняття при викладі змісту певного нормативного юридичного акту [1, с. 36].

Юридичні терміни є узагальненими найменуваннями правових понять, які відрізняються смисловою однозначністю та функціональною стійкістю й становлять складну органічну систему, знаходячися між собою в різноманітних зв'язках. Їх взаємозалежність полягає в тому, що з одного терміна утворюються стійкі словосполучення, що відображають близькі поняття [3, с. 60-61]. Наприклад, за допомогою терміна “*droit, m*” утворюються такі словосполучення-терміни, як *droit public, sans droit, droit à réparation* тощо.

Дослідження ілюстративного матеріалу дозволило нам виявити, що за своєю структурою юридичні терміни поділяються на прості, що складаються з одного питомого слова, наприклад: *acquêts, douane, greffe*; похідні, які утворені шляхом додавання суфіксу або префіксу, наприклад: *confiscation, légitimité, perquisition*; складні, що мають за

основу питоме слово, яке уточнюється однією чи більше додатковою пояснювальною лексемою, наприклад: *extinction d'un droit, cause d'un contrat, vices cachés, purge des hypothèques*.

Аналізуючи похідні терміни, ми встановили, що суфікси і префікси, які використовуються в системі французького юридичного термінотворення, в основному запозичені із загальних засобів формування слів французької мови.

Найпоширенішими суфіксами, що беруть участь у творенні юридичних термінів, виявилися:

суфікс *-eur*, що позначає виконавця дії, людину, яка виявляє певну ініціативу, наприклад:

accepteur, demandeur, défenseur;

суфікс *-aire*, що вказує на суб'єкта, який отримує вигоду або володіє чимось, наприклад:

allocataire, partenaire, cessionnaire;

суфікс *-ier*, що позначає суб'єкта або виконавця дії, наприклад:

banqueroutier, huissier, héritier.

В юридичній мові суфікс *-if* дуже розповсюджений, оскільки він вказує на ефект, функцію або тенденцію цієї функції. Коли ефект специфічний, похідна лексема набуває точнішого значення, наприклад:

accréditif, consultatif, normatif.

Іменники з конкретним предметним значенням утворюються за допомогою суфіксів *-tion, -ment, -té, -ance, -ence*, наприклад:

exécution, désistement, fiscalité, assurance.

Щодо префіксації, то найпоширенішими префіксами, за допомогою яких утворюються юридичні терміни, виявилися *co-, sous-, -ré, -re, -non*. До прикладу, префікс *co-* дає уявлення про участь декількох осіб в одній і тій же операції і відображає ідею одночасності, наприклад:

co-responsabilité, co-operation.

Префікс *sous-* зазвичай характеризує вторинну операцію, відносини підпорядкування або залежності, наприклад:

sous-locataire, sous-ensemble.

Префікси *non-, dé-, in-* несуть заперечне, а, іноді, навіть негативне значення, наприклад:

non-engagé, non-conformité, désinhibition, désordre, incapacité.

Префікси *-ré, -re* виступають на позначення повтору або повернення процесу:

réassureur, recensement, récompense.

Дослідження складних термінів дозволяє нам стверджувати, що саме терміни, утворені аналітичним шляхом, домінують у сучасних терміносистемах, що пояснюється фактом їх здатності найвлучніше розкрити суть певного поняття.

Головним елементом у будь-якому аналітичному терміні є перший, здебільшого це іменник, який і передає суть позначуваного явища, а інші складники (прикметники, додаткові іменники, сполучники тощо) постають уточненням і характеристикою до цього іменника. Багатокомпонентні терміни-словосполучення виражають єдині цілісні поняття та володіють різним ступенем смислового навантаження. Вони підводять дане поняття під більш загальне і одночасно вказують на його специфічні ознаки [2, с. 91].

Як показало дослідження, аналітичні терміни формуються з двох і більше компонентів. З-поміж двокомпонентних нами було виявлено такі моделі:

Іменник + Прикметник, наприклад:

acte juridique, exécution forcée, biens dotaux, personne morale.

Іменник + Іменник, наприклад:

secrétaire–greffier, saisie-revendication.

Остання модель може ускладнюватися прийменником.

Іменник + прийменник + Іменник, наприклад:

audience de procédure, acquiescement à la demande, violation de domicile, mandat d'arrêt.

Або ж містити в своєму складі дієслово.

Дієслово + Прийменник+ Іменник, наприклад:

juger à mort.

З-поміж три- і більше компонентних термінів ми виявили такі моделі:

Іменник + Прикметник + (сполучник) + Прикметник, наприклад:

coopération internationale essentielle, désarmement général et complet.

Іменник + Прикметник + Прийменник+ Іменник, наприклад:

transfert illégal de fonds, acte introductif d'instance;

Іменник + Прийменник+ Прикметник + Іменник, наприклад:

dénonciation de nouvel œuvre.

Як бачимо, складні багатокомпонентні терміни становлять єдине нерозривне смислове сполучення, позначаючи певне юридичне поняття.

Таким чином, дослідження структурних особливостей юридичних термінів дозволив нам виокремити прості, похідні та складні терміни, що складаються з двох і більше компонентів. Складні терміни нараховують два і більше компонентів. Перевагою складних термінологічних словосполучень є те, що смислове розуміння, яке вони несуть не допускає неточностей у трактуванні термінів. Такі терміни фактично представляють собою згорнуті визначення, що підводять дане поняття під більш загальне, водночас вказуючи на його специфічні ознаки.

Список використаних джерел:

1. Артикуца Н. А. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію. *Українська термінологія і сучасність*: Збірник наукових праць КНЕУ. Київ, 2005. 42 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова книга, 2001. 272 с.
3. Пиголкин А. С. Язык закона. М.: Юрид. лит., 1990. 192 с.

Лисенко Є. А.

аспірант

Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна,
викладач кафедри соціально-гуманітарних
та фундаментальних дисциплін
Інститут військово-морських сил
Національного університету «Одеська морська академія»
м. Одеса, Україна

ХРИСТИЯНСЬКІ РЕЛІГІЙНІ МОТИВИ У ФОЛЬКЛОРНИХ КАЗКАХ КАНАДИ

Станом на сьогодні у Канаді сформована унікальна і розгалужена літературна традиція, у яку протягом кількох століть іммігранти до Канади привносили елементи своїх культур. Вплив прийдешніх народів на мистецьку самобутність цього регіону був доволі значним і водночас плідним [5, с. 7]. Жодна з культурних традицій, які були привезені іммігрантами до канадських земель, не була зруйнованою або заміщеною місцевими звичаями. Це стосувалося і культури автохтонного населення – попри можливу загрозу бути витісненою або зруйнованою, етнічна ідентичність цього краю була збережена. Чи не першим елементом, привнесеним у канадську культурну традицію з появою європейських поселень наприкінці XVI ст. була християнська релігія, яка інтегрувалась у систему індіанських уявлень про світоустрій. Впродовж XVII ст. на території східної частини Канади знаходились французькі колонії, очолені представниками французького панства і духовенства, які з-поміж інших своїх завдань, мали на меті долучити диких аборигенів до християнства [3].

Попри оригінальну історію становлення, канадський фольклор довгий час була виключений з кола досліджень науковців [7, с. 95], що зумовлює недостатній рівень вивченості канадських фольклорних творів, зокрема казок, у річищі лінгвістичних досліджень.

Аналізуючи тексти казок, ми знаходимо втілення архаїчного розуміння світу, одухотворення сил природи, надання тваринам людських рис або магічних здібностей та інші елементи давніх культів і поклоніння тотемним божищам. З перебігом часу казки розвивалися, вбираючи у себе нові елементи культурної традиції, які відображали підвалини національного життя та, завдяки культурно-історичним зв'язкам між народами, запозичувалися й інтегрувалися в інші літературні традиції. Саме тому досліджуючи фольклорні тексти, науковці повсякчас натрапляють на подібність або тотожність символів, образів, мотив і сюжетів у фольклорі багатьох народів. Ця властивість казкових творів – поєднання елементів культурних традицій різних народів до такої міри, що читач сприймає їх як нерозривні, спричинила появу окремого напрямку у досліджуваннях учених – фольклорно-орієнтованого, – на тлі якого подібність різних елементів фольклору науковці пояснювали культурно-історичними зв'язками, внаслідок яких відбувалися запозичення казкових сюжетів і мотивів [6, с. 70].

Терміни «сюжет» і «мотив» є актуальними у дослідженнях літературознавчої науки й до сьогодні. Вивчення цих двох понять як категорій літературознавства були розпочаті у IX – XX ст. і проаналізовані у роботах з фольклорних наративів. О.М. Веселовський у праці «Поетика сюжетів» (1897–1906) розмежовує ці два поняття, розглядаючи «сюжет як комплекс мотивів» [4, с. 301]. Мотивом учений називає елементарну оповідальну одиницю, яка завдяки образному втіленню відповіла на різні запитання первісного суспільства, або відобразила побутові спостереження [4, с. 305]. Сюжет, за О.М. Веселовським, – це складні схеми, в образності яких були узагальнені відомі акти людського життя і психіки у поперемінних формах побутової дійсності [4, с. 302].

Подібно еволюції казки як жанру, мотиви, сюжети та інші елементи творів підпорядковані історичному впливові, через що можуть комбінуватись або заміщувати/доповнювати один одного на різних етапах розвитку. Такий погляд на природу мотивів і сюжетів фольклорних казок уможливорює їхній розгляд у контексті видів мапування, а саме наративного мапування. Наративне мапування розуміємо як проектування мотиву чи сюжету художнього твору, історичної події чи побутового випадку на зміст образу шляхом їхнього переосмислення на основі параболічного чи есеїстичного мислення [1, с. 226].

Наративне мапування є механізмом творення образів у художньому тексті [2]. Цей процес втілюється завдяки особливому типові мислення, що властивий людям – параболічному, який полягає в тому, що людина здібна категоризувати навколишній світ завдяки пакуванню власного досвіду в сценарії й історії [1, с. 226]. Згідно з положеннями когнітивної лінгвістики та наратології мозок людини доволі часто сприймає і

продукує думки алегорично, автоматично знаходячи злучні ланки з загальновідомими подіями і ситуаціями, які були творчо відтворені у літературних працях [2].

Проілюструємо деякі механізми наративного мапування, які є реалізованими у канадських казкових творах завдяки переосмисленню християнських релігійних історій і їхнє втілення через прямі номінації у вигляді окремих слів, словосполучень, речень (складносурядних і складнопідрядних) і текстових фрагментів.

1) Мотив «творення світу».

Процес творення усього живого, що населяє Землю, представлений у Старому Заповіті наступним чином: на п'ятий день Бог створив усіх істот, які живуть у воді або у небі, на шостий день – усіх земних тварин, і тільки потім чоловіка і жінку, яких Бог створив на свій образ і наказав їм панувати *«над морською рибою, і над птаством небесним, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі»* (Бут. 1:26). Наведене тлумачення подій підкреслює божественність людини та її наближеність до Бога. Однак у другому розділі Книги Буття сказано, що першим був створений чоловік, після нього – усі інші земні істоти, й останньою – жінка. Саме така поетапність найбільше відповідає тій, що зображена у казках автохтонного населення Канади, з єдиною обмовкою, що Бог та праотець індіанців – Глуסקап спочатку створив фей та ельфів, потім індіанців, без зазначення статі та останніми – тварин: *"And out of the bark of the trees at which he shot there came first men whom he called Indians ... Then came the animals and the birds of the air and the fish of the sea, and he gave them each a name"*. Подібно до Книги Буття, де зазначено, що Бог надав людині право панувати над іншими істотами, у фольклорі аборигенів Канади ми натрапляємо на майже ідентичні твердження, а саме, що Глуסקап дарував своєму народові владу над усіма живими істотами: *"Glooskap made all the animals smaller and weaker ... He gave his people power over them, so that the greatest and strongest of all his creatures was man"*.

2) Сюжет «заборонений плід».

Архетипний біблійний сюжет «забороненого плоду» є розповсюдженим у канадському фольклорі. Відповідно до Біблії, Адаму і Єві було дозволено їсти плоди з будь-якого дерева у раю, окрім того, яке знаходилось у середині саду: *«Не їжте із нього, і не доторкайтесь до нього, щоб вам не померти»* (Бут. 3:3), але люди порушили заборону Бога і з'їли плід із дерева «Пізнання добра і зла», за що були покарані: *«І Господь Бог вислав людину з едемського раю»* (Бут. 3:23). У казці «Star-Boy And The Sun Dance» дівчина, яку Ранкова Зірка – син бога Сонця, взяв за дружину і забрав із собою жити на небо, отримала подібну заборону від Сонця: *"You may dig any roots that grow in the sky,*

but I warn you not to dig up the large turnip". Так само як Адам із Євою у християнській історії, дівчина спокусилася і витягла ріпу з землі, порушивши заборону Сонця, за що була вигнана з неба: *"If she has disobeyed, she must go back to her people. She cannot live here"*. Ця фольклорна казка також має перетини з біблійним сюжетом про заборонений плід, які втілені у зображенні наслідків, які спіткали героїв обох історій. Відповідно до Біблії, кара Адама та Єви була у стражданнях, які супроводжували б їх протягом життя. Бог сказав Єві: *«Я зроблю так, що вагітність принесиме тобі сильний біль і ти будеш народжувати в муках; ти прагнутимеш бути зі своїм чоловіком, а він пануватиме над тобою»* (Бут. 3:16). Адамові він сказав: *«За те, що ти послухався голосу дружини та з'їв плід з дерева ... проклята через тебе земля ... Земля буде родити тобі терни й будяки, і ти їстимеш польові рослини. У поті чола ти здобуватимеш хліб, аж поки не повернешся в землю»* (Бут. 3:17–19). У казці «Star-Boy And The Sun Dance» після вигнання на землю дівчина неодноразово благала сина Сонця – Ранкову Зірку забрати її жити знову на небо, але отримувала лише відмови та покарання життєвими труднощами, які повинні були спіткати її та індіанський народ: *"You disobeyed ... your sin is the cause of your sorrow, and it has brought great trouble to you and your people"*.

3) Мотив суперництва, втілений у діях образів-персонажів «близнята».

У Біблії описані кілька випадків суперництва між близнятами: Каїном та Авелем (синами Адама і Єви), Іаковом та Ісавом (синами Ревеки й Ісаака, нащадка третього сина Адама і Єви – Сефа). В обидвох історіях брати є протилежністю один одного у характері та захопленнях: один – спокійний, миролюбний, полубляє землеробство, другий – активний, агресивний, займається полюванням. У кожному випадку діти шукають прихильності батьків – земних або небесного Отця, а також прагнуть влади, через що заздять, обманюють і навіть, у випадку Каїна й Авеля, один із близнюків убиває другого: *«І зглянувся Господь на Авеля й на жертву його, а на Каїна й на жертву його не зглянувся. І сильно розгнівався Каїн, і обличчя його похилилось ... І сталося, як були вони в полі, повстав Каїн на Авеля, брата свого, і вбив його»* (Бут. 4:4-8). У канадських фольклорних казках також є схожий мотив. Наприклад, у казці "Glooskap's country" зображені двоє братів-близнят – Glooskap та Wolf, де перший є уособленням усього доброго, а другий – злого: *"He [Glooskap] was one of twin brothers, the other being Wolf the son of Wickedness. Glooskap was the son of Goodness"*. Від їхнього народження було вирішено, що саме Глускап буде володарювати на землях Сонця, що сходять у Канаді. Другий брат був невдоволений такою долею і теж хотів бути володарем земель на сході Канади, тому вирішує позбутися конкурента. Дізнавшись про наміри Вулфа і

переймаючись за власне життя, Глускап наважується вбити брата першим: *"Glooskap heard Wolf ... telling the secret of his death, – that he could be killed only by a fern root. And Glooskap, fearing for his own life, for he had no faith in the love of Wolf the son of Wickedness, at once slew his brother with a fern root"*.

Отже, канадські фольклорні казки є результатом довготривалого розвитку цієї країни. Вони, будучи відображенням людського досвіду, увібрали в себе елементи іммігрантських культур, але попри це не втратили своєї індивідуальності. У текстах фольклорних творів аборигенного населення ми заходимо поєднання елементів індіанської та християнської літературної традиції, втіленими через нашарування мотивів і сюжетів.

Список використаних джерел:

1. Белехова Л.И. Алгоритм прототипического прочтения поэтического текста (на материале американской поэзии). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*: зб. наук. праць. 2013. № 19. С. 221–233.
2. Белехова Л.И. Когнитивные подходы в теории образности. URL: <http://eKhSUIR.kspu.edu/handle/123456789/1496>.
3. Большая советская энциклопедия: в 30 т. Изд. 3 / гл. редактор А.М. Прохоров. Москва : Советская энциклопедия, 1969–1978. URL: <http://bse.sci-lib.com/article058414.html>.
4. Веселовский А.Н. Историческая поэтика. Москва : Высшая школа, 1989. С. 300–307.
5. Жукова И.В. Художественная культура современной Канады в контексте политики мультикультурализма (на примере этнопоэзии): дис. на соискание уч. степени доктора культурологии: 24.00.01. Москва, 2005. С. 7–8.
6. Соколов Ю.М. Русский фольклор: учебное пособие. 3-е изд. / отв. редактор В.П. Аникин. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2007. 544 с.
7. Lüthi M. Once Upon A Time. On the Nature of Fairy Tales / Trans. Lee Chadayne, Paul Gottwald. New York : Frederick Ungar Publishing, 1970. P. 95.

Lopatiuk N. I.
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of English
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Lukashchuk M. V.
Assistant Professor at the Department of English
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine

TEACHING GRAMMAR AT A UNIVERSITY LEVEL

Teaching grammar syllabus at a university level for 1 and 2 year students necessitates the mastery of basic grammatical structures and fundamental concepts of grammar and being able to use these grammatical means in the process of communication.

Educators at this point face a number of challenges. First, the students have different levels of their vocabulary and grammar competence, and the objective is to bring their levels to a common denominator. B. Tosun said that “grammar and vocabulary, in this sense, constitute two indispensable aspects of language. While grammar forms the skeleton of a language, vocabulary at this point can be resembled to flesh that covers this skeleton” [4, p. 325].

To meet these ends, we can provide students with samples of material so that they can implicitly acquire structures from the sets of examples. K. Lichtman pays attention to the fact that “internal factors such as age also play a large role in facilitating implicit and explicit learning: children tend to use more implicit learning mechanisms, and adults more explicit mechanisms. This may be because adults’ capacity to learn language implicitly is limited by cognitive maturation, or because children’s capacity to understand explicit grammar rules has not yet developed” [3, p. 2].

Students are young adults who may benefit from both explicit and implicit instruction. The use of implicit instruction may be facilitated by the use of online corpora such as COCA where students can find sufficient material across registers of the constructions under study. R. Kasproicz, and E. Marsden share their experience of explicit learning. They report that “even in a low-input environment, like many Anglophone FL classrooms, a relatively short, input-based intervention (five 50-minute sessions) can result in substantial, durable gains in both comprehension and production of morphosyntax” [2, p. 903]. In other words, according to the study, students showed much better success rate after short classes of presenting relevant grammatical constructions.

Another way to facilitate grammar competence acquisition is presenting the students with patterns of use of specific grammatical constructions. Patrick Hanks states that “he came to realize that the meaning of any utterance can best be understood by analysing the phraseological patterns associated with the main verb in each clause and then sorting the different nouns into lexical sets according to their meaning” [1, p. 2].

To promote learning a special kind of learner corpora have been developed. Educators compare learner texts with those created by native speakers and it allows them to draw the necessary conclusions in development of teaching theory. A. Zareva suggests using corpora in teaching is beneficial, so that educators are able to make their own study of corpus data to apply in teaching ESL/EFL. She proposed the following points for corpus awareness of ESL/EFL teachers: “1) understanding what a corpus is; 2) knowing what can and cannot be accomplished with a corpus; 3) being able to analyse concordances; and 4) understanding how to draw conclusions about language use trends from corpus data” [5, p. 70].

Corpus linguistics can make it easier for students to achieve grammatical competence by going over a substantial amount of sample structures that will help them memorize the new structures, and later facilitate their active use in their own speech and writing.

And the last, but also important stage is assessment. Z. Gan and C. Leung share their study of formative assessment that is applied according to new approach to curriculum in which learning is viewed as a way when students “construct their knowledge through trying out and practising knowledge” [6, p. 10]. They add that “in addition to the provision of feedback on performance, formative assessment research has emphasized empowering students to understand learning objectives and become aware of strategies and steps to be undertaken to move their own learning forward” [6, p. 11].

Therefore, to help students acquire grammatical competence in English, we use explicit and implicit learning strategies, pattern learning and apply corpus linguistics learning strategies to facilitate students’ progress in learning and using grammatical structures. On the first stage, students learn grammatical structures on the level of substitution exercises, and on later stages students apply learned structures in their own speech and writing. And as a last stage, students are trying to generate their own sentences with the studied grammatical constructions used in their own written tasks.

References:

1. Hanks, P., Ma, W. (2020). Meaning and Grammar in the light of Corpus Pattern Analysis. *International Journal of Lexicography*. 1-15. <https://doi.org/10.1093/ijl/ecaa027>.
2. Kasprowicz, R., Marsden, E. (2018). Towards Ecological Validity in Research into Input-based Practice: Form Spotting Can Be as Beneficial

- as Form-meaning Practic. *Applied Linguistics*. 39(6). 886–911. <https://doi.org/10.1093/applin/amw051>.
3. Lichtman, K. (2020) What About Fluency? Implicit vs. Explicit Training Affects Artificial Mini-Language Production. *Applied Linguistics*. 1–24. <https://doi.org/10.1093/applin/amaa054>.
 4. Tosun, B. (2018). From Students' Viewpoint: Integrating Contextual Micro-Grammar Revision with Contextual Vocabulary Teaching Consistent with Constructivism. *The Journal of Language and Linguistic Studies*. 14(3). 325–335.
 5. Zareva, A. (2017). Incorporating Corpus Literacy Skills into TESOL Teacher Training. *ELT Journal*. 71(1). 69–79. <https://doi.org/10.1093/elt/ccw045>.
 6. Gan, Z., Leung C. (2020). Illustrating Formative Assessment in task-Based Language Teaching. *ELT Journal*. 74(1). 10–19. <https://doi.org/10.1093/elt/ccz048>.

Мищенко Т. В.
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
м. Ніжин, Чернігівська область, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛОМОВНОМУ НОВИННОМУ ДИСКУРСІ: СТВОРЕННЯ РИТОРИЧНИХ ЕФЕКТІВ

Медіадискурс як створена засобами масової інформації реальність [3, с. 7], сконструйована за посередництва візуального (преса), аудіального (радіо), аудіо-візуального (телебачення) [6, с. 38] та цифрового (Інтернет) [9, с. 158] каналів, характеризується відсутністю миттєвого зворотного зв'язку від аудиторії й зорієнтований на масового читача, слухача або глядача, які знаходяться на значній відстані від творців повідомлень [10]. Одним із найбільш поширених жанрів медіадискурсу є його новинний різновид, основне завдання якого поряд з інформуванням про події та їх аналізом є здійснення сугестивної дії на аудиторію, що серед іншого здійснюється за допомогою фразеологічних одиниць (далі ФО), котрі в текстах новин реалізують акцентувальну функцію [2, с. 195].

Дослідження ролі ФО як засобів впливу на адресатів новинних текстів зумовлює звернення до риторики як мистецтва переконування [11, с. 275]. Разом з тим, античне вчення, яке зосереджувалось на ораторському красномовстві, зазнало трансформації, що виявилось у формуванні

медіариторики, котра у вербальному впливі враховує роль технологій, представлених каналами комунікації, які впливають на реалізацію способів впливу і канонів текстопобудови [5, с. 56]. Риторична модель тексту представлена інвенцією як винайденням задуму; диспозицією, тобто розподілом змісту між текстовими блоками; елокуцією, або ословесненням думки; запам'ятовуванням і відтворенням [1, с. 22]. Два останні етапи трансформувалися в ланку перформації внаслідок розвитку технологій поширення інформації [5, с. 56]. Способи впливу включають етос як саморепрезентацію автора; логос, спрямований до розуму; й пафос, призначений для емоційного впливу на адресата [4, с. 316]. ФО безпосередньо пов'язані з елокуцією, з одного боку, слугуючи інструментами прикрашання мови, а, з іншого, – засобами акцентування на окремих смислах, що пов'язує досліджувані одиниці з пафосом, оскільки ФО формують риторичні ефекти завдяки здійсненню впливу на емоції аудиторії через апеляцію до базових потреб людини [2, с. 30–31]: фізіологічних, безпеки, належності, визнання й самоактуалізації [8, с. 35–47].

Механізми створюваних ФО ефектів пояснюємо з опертям на дослідницький апарат образ-схем – елементарних доконцептуальних структур, котрі формалізують сенсомоторні відношення [7, с. 29] у трьох перспективах: локалізаційній, пов'язаній з перебуванням у певному місці; просторово-моторній, що включає відношення вміщення; динамічній, котра об'єднує рух і сили [3, с. 145].

Локалізаційні образ-схеми ВЕРХ-НИЗ, ЗЗАДУ-СПЕРЕДУ, ЦЕНТР-ПЕРИФЕРІЯ, ЗЛІВА-СПРАВА відбивають напрямок погляду спостерігача, а БЛИЗЬКО-ДАЛЕКО – відстань від людини до об'єктів, що сприймаються [3, с. 38]. Перцептивні схеми, утворені послідовністю МАСА – МНОЖИНА – ЗЛІЧУВАНІСТЬ – ОБ'ЄКТ (ЦІЛЕ – ЧАСТИНА) відбивають зміну образу об'єкта або сприйняття його ментального аналога під час наближення до нього або віддалення [7, с. 26]. Просторово-моторні гештальти ПОВЕРХНЯ (МЕЖА) – КОНТЕЙНЕР – ПОРОЖНІЙ (ПОВНИЙ) – ВКЛЮЧЕННЯ (ВИКЛЮЧЕННЯ) – ВМІСТ відбивають послідовні етапи маніпуляції з фізичними об'єктами та їх трансформацію у тривимірний простір [3, с. 29]. Динамічні образ-схеми ШЛЯХ, ЦИКЛ і ВЕРТИКАЛЬ представляють рух, а силові образ-схеми включають ПРИМУШЕННЯ, ПРИТЯГАННЯ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ПОЗБАВЛЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, ВІДВЕРНЕННЯ, ПРОТИДІЮЧІ СИЛИ, ПЕРЕШКОДА, УСУНЕННЯ ПЕРЕШКОДИ [7, с. 126].

Наведені сенсомоторні відношення в основі ФО слугують підґрунтям для формування риторичних ефектів задоволення або дефіциту потреб згідно з двома моделями: інваріантною, тобто зі сталим ефектом впливу в різних контекстах, та контекстуально-варіативною, за якої апеляція ФО до різних потреб залежить від контексту [2, с. 56].

Інваріантні риторичні ефект представлений фразеологізмами, які апелюють до однієї й тієї ж потреби в різних контекстах, що ілюструє ФО *to pay homage to* «засвідчити шану» з семантикою бенефактивності, заснованою на відношеннях ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ. У складі аналізованої одиниці дієслово *to pay* імплікує існування джерела ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, прийменник *to* вказує на ціль дії, а бенефактивність, що реалізується у вияві поваги, підкреслюється субстантивом *homage* «шана», котрий апелює до потреби в репутації в усіх контекстах незалежно від сполучення цієї ФО з нефразеологічними одиницями, напр., (1) *'Taika Naptiti': director Waititi endorses Twitter thread paying homage to his snoozing* (The Guardian, 25.02.2020). У наведеному прикладі ФО *to pay homage to* співвідносить режисера Тайка Вайгіті (*director Waititi*) із джерелом ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, спрямованим на ціль, представлену його ж дриманням (*his snoozing*) під час зйомок або на церемоніях нагород, створюючи ефект високої репутації митця внаслідок надання особливої ваги такому повсякденному явищу як короточасний сон. Подібним чином у прикладах (2) і (3) ФО *to pay homage to* формує враження репутації й визнання колишнього американського президента (*Donald Trump*) й мешканців китайського кварталу в Манхеттені (*residents and businesses in the Manhattan neighborhood*), співвідносячи їх з ціллю ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЖЛИВОСТІ, спрямованого на вияв поваги:

(2) *Theresa May too eager to pay homage to Donald Trump, says John Bercow* (The Guardian, 09.01.2021).

(3) *The Chinatown Collection is a temporary pop-up store with items, selected by Care of Chan, a brand management agency, that pay homage to residents and businesses in the Manhattan neighborhood* (New York Times, 27.01.2020).

Контекстуально-варіативні ефекти створюються ФО, котрі в різних контекстах варіюють апеляцію потреб залежно від комбінаторики з сусідніми одиницями, що ілюструється ФО *the lion's share* «лева частка», яка підкреслює різні потреби залежно від сполучуваності, спираючись на образ-схему ЧАСТИНА, яка відбиває сприйняття об'єктів з надблизької відстані [2, с. 57], тобто близька відстань трансформується у збільшення розміру [2, с. 67], напр., *The lion's share of the potential Pfizer vaccine is already claimed by high-income nations* (The Guardian, 12.11.2020). У наведеному реченні ФО *the lion's share*, сполучаючись із фразою *the potential Pfizer vaccine* на позначення нової вакцини від компанії «Пфайзер», створює ефект задоволення потреби у безпеці для націй з високими прибутками (*high-income nations*), які претендують на найбільшу кількість вакцини від коронавірусу. Натомість в іншому висловленні, сполучаючись зі словосполученням *economic growth* «економічне зростання» ФО *the lion's share* формує

ефект самоактуалізації у фінансовій сфері більших містечок і великих міст (*large towns and cities*) внаслідок отримання найбільшої кількості переваг (*which have benefited*) від економічного розвитку: *More generally, the study's findings suggest an ongoing drift of young people from smaller towns and rural areas to large towns and cities, which have benefited from the lion's share of economic growth in the post-industrial era* (The Guardian, 28.10.2019).

Отже, функціонуючи в англomовному новинному дискурсі, фразеологічні одиниці за рахунок сенсомоторної основи їх семантики створюють риторичні ефекти, співвідносні з потребами, згідно з двома моделями. За першої – інваріантної – моделі ефекти не залежать від комбінаторики фразеологізмів, а згідно з другою – контекстуально-варіативною – ФО формують ефекти задоволення або дефіциту різних потреб залежно від сполучення з оточуючими одиницями.

Список використаних джерел:

1. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики. Москва : Наука, 1991. 215 с.
2. Міщенко Т.В. Когнітивно-риторичні функції фразеологізмів в англomовному журнальному дискурсі: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2016. 262 с.
3. Потапенко С. І. Сучасний англomовний медіа-дискурс: лінгво-когнітивний і мотиваційний аспекти : монографія. Ніжин: Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
4. Потапенко С. И. Лингвориторические стратегии: дискурсивная и жанровая дифференциация. *Теоретична і дидактична філологія. Серія «Філологія»*. 2017 Вип. 25. С. 314–322.
5. Потапенко С. И. Медийная риторика: от устного к технологизированному воздействию. *Лингвориторическая парадигма: теоретические и прикладные аспекты*. 2018. № 23. С. 55–60.
6. Fairclough N. *Media Discourse*. L. : Arnold Publishers, 1995. 224 p.
7. Johnson M. *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason*. Chicago; L. : The Univ. of Chicago Press, 1987. 233 p.
8. Maslow A. *Motivation and Personality*. N.Y., etc. : Harper&Row Publishers, 1970. 368 p.
9. Matheson D. *Media Discourses : Analysing Media Texts (Issues in Cultural and Media Studies)*. L. : Open University Press, 2005. 224 p.
10. O'Keeffe A. *Media and discourse analysis*. URL : <https://dspace.mic.ul.ie/bitstream/handle/10395/1681/O%20?sequence=2> (дата звернення: 03.03.2021)

11. Tabakowska E. Rhetoric: “the most valuable gift of gods” or “the art of deception”? Texts and Minds: Papers in Cognitive Poetics and Rhetoric. Frankfurt am Main, etc. : Peter Lang, 2012. P. 273–286.

Рудий В. Г.
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів*
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

НІМЕЦЬКІ ПАРЕМІЇ З ТЕМПОРАЛЬНИМ КОМПОНЕНТОМ

Паремії (від гр. paroimia – прислів'я, приказки) – це вічно живі мудрослів'я, які творяться сторіччями і передаються наступним поколінням.

Прислів'я та приказки – це, по суті, твори одного жанру, оскільки різкої межі між ними не існує. Прислів'я, – за визначенням більшості учених – пареміологів, – це влучний образний, синтаксично закінчений вислів, зазвичай ритмічний за будовою, що має повчальний зміст, а приказка – лаконічний крилатий вислів, елемент судження, близький до прислів'я, але без властивої останньому дидактики.

З давніх-давен серед німецьких паремій є чимало таких, які містять у своєму складі компонент – «Час». Прислів'я цього циклу відображають різні категорії часу: рано – пізно, день – вечір, день – ніч. Часто вони побудовані на контрастах: Der Morgen ist weiser als der Abend = Ранок за вечір мудріший; Morgenstunde hat Gold im Munde = Година зранку варта двох увечері; Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben = Не бачивши вечора, день не хвали; Je dunkler die Nacht, je schöner der Tag = Щотемніша ніч, то гарніший день; Ein zeitiger Morgen macht einen langen Tag = Як було зранку, так буде й до останку.

Цим фольклорним висловам, як засвідчує аналіз фактичного матеріалу, властиві, як правило, дотепність, чіткість, лаконічність, структурна простота, здатність небагатьма словами влучно й образно висловити глибоку думку.

Тематика прислів'їв і приказок різна, вони надзвичайно багаті своїм змістом. В усній народній творчості чільне місце займають паремії про вік людини, її молодість, про сутність і скороминущість життя. Паремії з опорними словами про вік людини, життя побудовані на зіставленні плину років з польотом чи водою, що тече безперестанку: Die Zeit hat Flügel; Es flieht die Zeit = Літа плывуть, як вода. Звісно на життєвому

шляху зустрічаються різні перешкоди: *Leben heißt streben* = Життя прожити – не поле перейти. *Bis dahin fließt noch viel Wasser* = Вік прожити – не дощову годину перестояти; *Mit Geduld und Zeit kommt man mählich weit* = Терпіння і час все здолає.

Найкращою порою в житті людини є звичайно молодість: *Jugend muss sich austoben* = Гуляй дитино, поки твоя година. *Jugend hat keine Tugend* = Молодий та зелений тільки гуляти в голові; *Jugend und verlorene Zeit kommen nicht wieder in Ewigkeit* = Молодість і втрачений час ніколи не повернути. Проте і старість має свої переваги, у неї багатий практичний досвід: *Die Alten zum Rat, die Jungen zur Tat* = Молодим служити, старим судити; *Der Alten Rat, der Jungen Tat macht Krummes grad* = Порада старих і діла молодих виправляють криве. Молодість плечима сильна, старість – головою. Однак більшість висловів цього циклу зображує старість у мінорному тоні: *Das Alter ist an sich selbst eine Krankheit*; *Das Alter ist eine schwere Last* = Старість не велика радість. Старість важка ноша.

Чимала кількість прислів'їв і приказок цієї тематичної групи припадає на стрижневе слово «смерть»: *Der Tod kommt ungeladen* = Смерть не трубить, кого губить; *Der Tod ist gewiß, doch ungewiß die Stunde* = Вмерти мусиш, тільки не знаєш коли; *Ehe man sich versieht ist der Tod da* = Смерть не за горами, а за плечима. Прислів'я по-філософськи обґрунтовують неминучість смерті: *Niemand kann den Tod entlaufen* = Від смерті не втечеш; *Einen Tod kann der Mensch nur einmal sterben* = Одної смерті не минути, а другої не буде; *Arm und reich der Tod macht beide gleich* = Смерть не перебирає, а всіх забирає. Про безсмертя стверджують лише добрі вчинки людини: *Wer wohl tut, lebt nach dem Tode* = Хто добро чинить, живе після смерті. Не вмирає той, хто в серцях живе.

Стилістичну побудову прислів'їв та приказок урізноманітнюють такі художні поетичні засоби, як стислість вислову, римованість, образність, метафори, порівняння, епітети, гра слів тощо. Проілюструємо це твердження низкою прикладів: а) *короткість*: *Die Zeit macht gescheit* = Час усього навчить; б) *рима*: *Alter ist ein schweres Malter* = Старість не радість; в) *гра слів, каламбур*: *Alter macht weiß, aber nicht immer weise* = Літа хоч голову й побілять, та розуму не завжди вділять; г) *протиставлення*: *Heute rot, morgen tot* = Сьогодні пан, а завтра пропав; д) *метафора*: *Der Tod kommt ungeladen* = Смерть не трубить, коли губить; е) *порівняння*: *Besser ehrlich gestorben als schändlich verdorben* = Краще вмерти з честю, ніж жити з ганьбою.

Німецькі прислів'я і приказки відзначаються великою різноманітністю синтаксичної будови. Серед них можна виділити низку структурних моделей, організованих у форми: 1. *простого поширеного речення*: *Die verlorene Zeit kommt niemals wieder* =

Загублений час не повернеш; 2. складносурядного речення з єднальним чи протиставним зв'язком: Die Zeiten ändern sich und wir ändern uns mit ihnen = Часи змінюються, і ми змінюємося з ними; а) підметового: Wer sich Zeit nimmt, kommt auch zurecht. = Тихше йдеш, далі будеш; б) додаткового: Niemand weiß, was der morgige Tag bringt. = Невідомо, що наступний день принесе.; в) часу: Warte nie, bis du Zeit hast = Згаяного часу конем не доженеш; г) умовного: Wenn es heute schlecht ist, wird es nicht immer so. = Час на часу не стоїть.; д) порівняльного: Besser zur Unzeit, als gar nicht. = Краще невчасно, ніж ніколи.; е) допустового: Ist der Tag auch so lang, dennoch kommt der Abend = Який би довгий не був день, а вечір настане.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що прислів'я і приказки своєю лаконічністю, образністю та поетичною красою постійно збагачують художню літературу.

Список використаних джерел:

1. Гаврись В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник у двох томах. К. 1981, 698 с.
2. Кудіна О., Пророченко О. Перлини народної мудрості. Німецькі прислів'я та приказки. Вінниця, Нова книга, 2005, 319 с.
3. Beyer H., Beyer A. Sprichwörterlexikon. Leipzig, 1961, 392 с.
4. A. Müller – Hagemann, L. Otto. Das kleine Sprichwörterbuch. Leipzig, 1965, 151 с.

Soroka T. V.
PhD (Philology), Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology
Izmail State University of Humanities
Izmail, Odesa region, Ukraine

FEATURES OF VERBALIZING THE NOTIONS *HUSBAND* AND *WIFE* IN THE BRITISH PAREMIOLOGICAL FUND

Problem statement. The current stage of linguistics is characterized by the priority of studying the universal and idioethnic language peculiarities. Each nation accumulates knowledge about the surrounding world throughout its functioning, and as a result, its cognitive activity is reflected in the linguistic and paremiological pictures of the world. Proverbs and sayings are the constituents of the paremiological picture of the world.

Analysis of recent research and publications. Ukrainian and foreign scientists study paremiological units based on various aspects of linguistic researches. Thus, S.A. Shvachko [3] investigated paremiological units in the

sociolinguistic aspect, considering the actualization of gender characteristics and differences in proverbs. A.V. Kunin [2] and B.M. Azhnyuk [1] in their researches attributed proverbs to phraseological units. In the works of A. Taylor [4], paremiological units are regarded as folklore genres.

Taking into consideration the scientific heritage of modern linguists, we use the terms *paremia* and *proverbs* as synonyms.

The relevance of the work is determined by its anthropocentric direction, which corresponds to the general tendency of modern linguistics to study language as a factor in regulating social, in particular gender-specific human behavior, as well as an insufficient number of prior scientific studies in Ukrainian and foreign linguistics devoted to the investigation of ethnolinguocultural characteristics of marital relationships represented by English proverbs.

The purpose of the article is to reveal the features of objectification of marital relations between a husband and a wife on the material of the English proverbs. The implementation of this goal provides for solving a number of scientific tasks of the article: to establish the peculiarities of reflecting people's mentality in paremiological units; to consider the features of verbalizing the notions *husband* and *wife* in the British paremiological fund.

Presentation of the main research material. In the folk tradition, the notion *husband* occupies one of the central places. He is considered to be the head of the family, its breadwinner and protector. Analyzing the proverbs united by notion *husband*, it becomes clear how the British relate to this representative of the stronger sex.

First of all, it should be noted that a husband has certain responsibilities and performs a certain role in the family: *Marriage is a stone wall. Husbands get wealth and only wives can save. Men make house, women make homes.*

Surveying the above-mentioned English proverbs, one can be sure that a husband is considered a supporter for his wife. According to the British, a husband should be a such one that a wife feels "like behind a stone wall". It is the husband who should provide his wife and children for everything necessary, take care of them and be a worthy man and father: *Wife and children are bills of charges. He that has a wife and children wants no business. He that has a wife has striven. A married man turns his staff into a stake.*

The English proverbs also draw attention to a husband's appearance. Based on the assessment of the external attractiveness of a husband, it should be noted that this quality is not only considered by the British as secondary, but even considered optional: *I rather would a husband wed with a beetle brow than a beetle head. The uglier the man, the better the husband.* According to these proverbs, appearance is not the most important attribute for a husband, but on the contrary, the main thing for him is the mind.

Despite the fact that a husband is a supporter and protector, he needs a reliable wife who designs to calm down him and encourage for new achievements: *Man is the head, but the woman turns it. Man without a woman is like a ship without a sail. Good wife and health are man's best wealth. Behind every good man there is a good woman.*

Along with the image of a strong, responsible, determined husband, English proverbs depict him obeying his wife. She controls him at her own discretion and does not take into account his needs. In folk jargon, such men are called "henpecked": *He that has a wife has a master. He that will not be ruled by his own dame shall be ruled by his stepdame.* In such a situation the husband can only fulfill the requirements of his wife and satisfy her wishes: *One cannot please the world and his wife. If she would eat gold, he would give it her.*

In some paremiological units, a husband is described as a strict host. The husband is indicated to use his own right of making decisions independently, without accepting the viewpoint and interests of his wife. In such a case his actions are not regarded to be a subject for criticism and condemnation: *If the husband be not at home, there is nobody. The wrongs of a husband or master are not reproached. He that lets his horse drink at every lake, and his wife go to every wake shall never be without a whore and a jade. The wife and a sword should be shewed, but not lent.*

Along with proverbs that reflect the severity and authority of a husband, there are also proverbs in the English paremiological fund that explain under what conditions a husband should appreciate his wife and treat her in such a way that she respects him. Otherwise he runs the risk of receiving disapproval from his wife for his actions: *If you make your wife an ass, she will make you an ox.* This proverb emphasizes that a husband and a wife are regarded to be a unitary one. They should complement each other, not try to humiliate and deceive each other.

So, the analyzed paremias allowed us to determine the degree of significance of the social role of a husband in the British society.

In the English linguistic consciousness the notion *a wife* occupies one of the central places, since it is considered to be the so-called "a home guardian and the most precious treasure" for a husband. The analysis of paremias, in which a wife is focused on identifying behavioral attitudes, moral and ethical norms that she must adhere to.

There is no doubt that a wife has certain responsibilities in the family. It should be noted that some of the paremiological units reflect biblical motives regarding the submission of a wife: *A wife should obey her husband. It is bad, if a wife commands her husband. It is a sorry flock where the ewe bears the bell. It is a sad house where the hen crows louder than the cock.* This indicates that in the view of the British, it is the husband who is the head of the family, and the wife has to support him.

In addition, a wife's role in her husband's life is also considered to be very important: *A man without a wife is but half a man. A worthy woman is the crown of her husband. Men get wealth and women keep it.*

The wife and her health state advance as wealth of the husband, and it is also noted that the wife's behavior is a reflection of his attitude towards her: *A good wife and health is a man's best. A good husband makes a good wife.*

In the paremiological units of the English language, attention is also focused on the fact that a wife creates a calm atmosphere in the house. She is able to decorate the life of her husband, and, accordingly, be his pride: *The wife is the key of the house. A cheerful wife is the joy of life.* A wife's desire to perform her family duties as best as possible comes to the fore: *Women's work is never at the end. A woman's place is in the home. She is not a good housewife that will not wind up her bottom. The foot on the cradle and hand on the distaff is the sign of a good housewife.*

The moral qualities of a wife are appreciated more than appearance. The English proverbs say that a wife should be chosen not for her beauty, but for her kindness and good reputation. Thus, the wife who has an attractive inner world is considered beautiful: *A wife is sought for her virtue, a concubine for her beauty. Choose a wife by your year rather than by your eye. Beauty in a woman without good judgment is like a gold ring in a pig's snout.*

In some proverbs, attention is drawn even to the danger of female beauty. A beautiful wife is the pride of a husband, but the following paremiological units emphasize that sometimes a woman's beauty becomes a source of quarrels and jealousy: *A poor beauty finds more lovers than husbands. Who has a fair wife needs more than two eyes.*

The paremias define the qualities of character that a wife should possess for a happy married life. That is, a woman should not be too stubborn and vain, but on the contrary should learn to find a compromise in certain controversial situations: *Women will have the last word. Swine, women and bees cannot be turned. She holds up her head like a hen drinking.*

A negative assessment is also expressed in relation to the frivolity and quarrelsome nature of a woman. The wife should not be unfriendly and always dissatisfied, show frivolity: *Women are like wasps in their anger. She looked on me as a cow on a bustard calf. She is as quiet as a wasp in one's nose. A woman's mind and winter wind change often. Ladies have leave to change their minds. It is a good horse that never stumbles, and a good wife that never grumbles.* A wife must be wise and reasonable in order to maintain a good relationship with her husband: *Three things drive a man out of his house: smoke, dropping of rain and wicked wives.*

Along with negative character traits, English proverbs highlight the habit of a married woman to behave often frivolously and laugh for no reason: *She simpers like a riven dish. She simpers like a bride on her wedding-day. She simpers like a furrity kettle.* Talkativeness and the desire to always know

everything are defined as undesirable qualities: *Women and hens through too much gadding are lost. House goes mad when women gad. Her tongue runs like the clapper of a mill. Women's tongue wags like a lamb's tail. Discreet women have neither eyes nor ears.*

The husbands usually appreciate good wives and do not try to compare them with others, because they are the "ideal" ones for them. This is illustrated by the following English proverb: *There is one good wife in the country and every man thinks he has her.*

In some proverbs, a married woman is explained to come into collision with social problems. One of these problems is the subordinate position in the family: *A woman is the weaker vessel.* The problem that exists in every society is domestic violence: *A woman, a dog, and a walnut tree, the more you beat them the better they be.* No less important are the rights and freedoms of a wife, which sometimes are taken away from her by a husband: *A married woman has nothing of her own but her wedding-ring and her hair-lace.* All these proverbs are proof that the humiliation of women in the family is a common problem in British society.

Concluding remarks. In modern linguistics, the paremiological picture of the world is an actual object of linguistic researches, since it reflects the national and cultural identity of the people. The study of paremiological units updating the notions *husband* and *wife* made it possible to get acquainted with the peculiarities of forming marital relations in the British society. The English folk wisdom says that the main function of a husband is to provide for, care for and protect his family. In the English linguistic consciousness, the notion *a wife* occupies one of the central places, since she is presented as a home guardian and the most precious treasure for a husband. The first place is put forward not the external attractiveness and a woman's beauty, but her character traits and behavior that meet the established norms and rules of society.

References:

1. Ажнюк Б.М. Англійська фразеологія у культурологічному висвітленні. Київ: Наукова думка, 1989. 136 с.
2. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка. Москва: Высшая школа; Дубна: Изд. центр «Феникс», 1996. 381 с.
3. Швачко С.О. Соціолінгвістичні аспекти гендерної проблеми. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія». 2003. № 609. С. 89–93.
4. Taylor A. The Collection study of proverbs // *De Proverbio: An Electronic Publisher of International Studies and Collections.* 1996. Vol. 2. № 2. <http://www.deproverbio.com/DPjournal/DP,1,1,96/TAYLOR.html>.
5. *The Oxford Dictionary of English Proverbs.* 3rd ed. / [ed. by F.P. Wilson]. Oxford: Clarendon Press, 1992. 930 p.

Topchy O. Y.
*Lecturer at the Department of Romano-Germanic
Languages and Studying Methods*
Izmail State University of Humanities
Izmail, Odesa region, Ukraine

THE USAGE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN STUDYING FOREIGN LANGUAGES

Nowadays multimedia technologies are one of the directions of information technology that develops most dynamically. This, first of all, is explained by the fact that the multimedia is the interaction of visual and audio effects under interactive software using modern technical and software, they combine text, sound, graphics, photo, video in one digital submission.

Since multimedia can be represented by various formats, their use makes it possible to simplify the perception of the consumer. The use of multimedia makes it possible to represent information not only in text form, but also accompany its audio data or video clip. Different forms of providing information enable interactive interaction of the consumer with information.

Multimedia learning for a foreign language in a higher school cannot replace the teacher, but they can:

- to improve and diversify the employer's activities;
- to increase the productivity of students;
- more widely and fully disclose the creative potential of each student [3].

Multimedia in the process of teaching a foreign language in higher education can cover electronic textbooks, independently trained by a teacher material, presentation of information using PowerPoint, video meters, e-mail, role games, electronic interactive boards, etc.

Electronic textbooks give a teacher to find an individual approach to students, to increase the motivation of students to study a foreign language, students become subjects of study. Also, the advantages of electronic textbooks can be attributed: the visibility of the material supply, the ability to adjust the textbook and its adaptation to the level and requirements of discipline, self-control of material, feedback, simplicity in application.

Independently selected lecturer material is the most aimed and appropriate, since a teacher of a foreign language prepares and selects information in accordance with the requirements of university and professionally directed specialization.

Presentation of information using the PowerPoint program is also self-selected material and with the help of this program enables all types of student speech (scriptures, reading, speaking, auditing and translation).

The video meter is a highly effective supply of information, since its main advantage is the visibility of information that is more accessible to perception, it is easier and faster assimilated.

Electronic interactive boards are the most versatile learning tool. Electronic interactive boards are an effective way to implement electronic content of educational material and multimedia materials in the learning process. With the help of electronic interactive whiteboards, the material is supplied in full, the material is clearly emerging on the screen of an interactive whiteboard and target each student to active fruitful activity.

Innovative technological means of teaching a foreign language in higher education give an opportunity to improve the methods of filing grammatical and lexical information, practice of monologic and dialogical speaking, writing training and pronunciation, constantly replenish the dictionary of students [2].

The use of interactive technologies in the training of a foreign language contributes to the communicative-oriented focus of this training [1]. This in turn significantly improves the quality of feeding and the effectiveness of assimilating this material. Implementation of innovative technologies enriches the content of the educational process, increases motivation to study English by students and leads to a closer cooperation between the teacher and students.

Teaching a foreign language in a higher school for the use of multimedia technologies makes it possible to move from passive feeding material to an active way of implementing educational activity in which the student becomes not only the central object of the process, but also its participant. In this case, multimedia technologies should not become the center of learning process, and carry auxiliary, cognitive character, as well as auxiliary means of activating attention. Thus, the educational process itself is activated by increasing the clarity of the proposed material, there is a more fruitful interactive interaction.

The peculiarity of a foreign language is that it itself is also a goal, and a means of training. The student first absorbs the simplest elements, and then studies more complex. Teaching a foreign language of professional aim in a higher school provides that a student already has basic knowledge of a foreign language.

Teaching a foreign language itself professional direction is a highly specialized and vocational-directed branch of teaching a foreign language. It is here that it is very advisable to use technological novelties in the teaching of a foreign language. Now it becomes possible to develop material directly aimed at studying (professional environment), rejecting everything superfluous and unnecessary.

The use of innovative multimedia technologies in the process of teaching a foreign language in a higher school has a number of subsequent advantages, namely:

- allow you to illustrate new (both grammatical and lexical) material with a variety of visual and more cognitive means;
- use when fixing the passed material (students see the material passed in integrated structural form);
- use as a means of emotional discharge;
- serve as a unique help in checking knowledge;
- perform control function;
- objectivity of student knowledge assessment (increase the efficiency and accuracy of obtaining evaluation results, as well as objectivity and impartiality of evaluation);
- develop and realize pedagogical, methodological, didactic and psychological principles [3].

Multimedia technologies in a higher school in teaching a foreign language performs such important features as:

- accelerate the learning process;
- increase students' motivation to study a foreign language.

References:

1. Довгий І. Мультимедійні засоби у вивченні мови як іноземної з допомогою Інтернет-технологій. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Вип. 3. 2008. С. 79–81.
2. Риженко С. С. Про досвід використання мультимедійних технологій у навчальному процесі (у ВНЗ). *Інформаційні технології і засоби навчання*. Вип. 3 (11). 2009. URL: <http://www.ime.edu-ua.net/em11/emg.html>.
3. Educational and informative weblog. Teaching English using multimedia URL: <http://paksira.wordpress.com/2009/05/22/teaching-english-using-multimedi>.

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРЕДСТАВНИКІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК
ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВИ
ТА ЛІТЕРАТУРИ»

9–10 квітня 2021 р.

м. Львів

Видавник – «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»

Адреса кореспонденції: 79000, м. Львів, а/с 6153

Електронна пошта: events@logos.lviv.ua

www.logos.lviv.ua, Т: +38 050 824 76 91

Підписано до друку 12.04.2021 р. Здано до друку 13.04.2021 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 5,34.

Тираж 100 прим. Зам. № 1304-21.